

Van Miep ziek naar Miep op maat

passend onderwijs
voor ieder kind

Redactie:

Frank Hoogeboom

Emil Roelofs

Katinka Slump

Werkgroep Maatwerk Coöperatie Ouderkracht voor 't kind

© 2015 Coöperatie Ouderkracht voor 't kind

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, en evenmin in een retrieval systeem worden opgeslagen, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de Coöperatie Ouderkracht voor 't kind.

No part of this book/publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Woord vooraf

Passend onderwijs is bedoeld om kinderen te faciliteren om naar vermogen zich te ontwikkelen en hen voor te bereiden op hun latere rol in de maatschappij. Voor kinderen die om welke reden dan ook niet passen in het bestaande onderwijsaanbod, heeft onderwijs echter een heel ander effect. Veel van deze kinderen krijgen jaar na jaar, maand na maand en dag na dag mee dat zij niet oké zijn. Zelfs als ze hun best doen, halen ze de norm niet. Ze zijn te snel moe, of ze leren te snel, of ze leren anders, of ze redden het niet in een (drukke) klas. Deze kinderen krijgen voortdurend de boodschap dat zij falen. Ze moeten soms van school af, bezoeken soms vele scholen omdat het kind nergens past. Soms ook worden ze nergens meer toegelaten. De psychologische schade die deze kinderen wordt aangedaan is enorm. Zij groeien op in de wetenschap ongewenst te zijn, nergens meer bij te horen en niet te passen in de maatschappij. Los van het gebrek aan opleiding dat zo ontstaat, zijn de frustratie, de onmacht en de boosheid welke gecreëerd worden door gebrek aan maatwerk in het onderwijs ontoelaatbaar groot. Bovendien staat het haaks op de bedoeling van onderwijs.

(Ouders van een thuiszittend kind)

In de Nederlandse grondwet is het grondrecht het recht op onderwijs, niet genoemd. De belangrijkste bron voor het recht op onderwijs zijn dan ook de internationale verdragen die mede door Nederland zijn geratificeerd. De meest volledige omschrijving van het recht op onderwijs is te vinden in artikel 29, lid 1, van het Kinderrechtenverdrag. De Staten die partij zijn bij dit verdrag zijn overeengekomen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:

- a. de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
- b. het bijbrengen van eerbied voor de rechten en fundamentele vrijheden van de mens, en voor de in het Handvest der Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
- c. het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn eigen culturele identiteit, zijn taal en culturele waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne;
- d. de voorbereiding van het kind op het dragen van verantwoordelijkheid in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
- e. het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

Uit de omschrijving in het Kinderrechtenverdrag volgt dat het recht op onderwijs verder gaat dan de cognitieve ontwikkeling. Het onderwijs is er ook op gericht dat kinderen zich kunnen ontwikkelen tot een zelfstandig lid van de samenleving.

De staat dient er voor te zorgen dat het onderwijs voor ieder kind toegankelijk is. Bovendien is de staat verplicht om de ontwikkeling van verschillende vormen van onderwijs aan te moedigen en de informatie over daarover toegankelijk te maken. Immers artikel 28 van het Kinderrechtenverdrag bepaalt:

- a. primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
- b. de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
- c. met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor eenieder naar gelang zijn capaciteiten;
- d. informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
- e. maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.

De Nationale Ombudsman¹ bracht in 2011 als eerste de schrijnende positie van kinderen die zonder onderwijs thuis zitten in beeld. In zijn rapport “Hoera! Ik ga weer naar school”, stelt hij dat het in onaanvaardbaar veel gevallen niet goed gaat en dat dit voor kinderen gemiste kansen en het verdriet van uitsluiting meebrengt. De Ombudsman stelt dat het kind met zijn kansen en beperkingen centraal moet staan, evenals de betrokken ouder(s). Probleem oplossen betekent dat niet de bevoegdheden, de systemen en de geldstromen leidend mogen zijn en er is niet één model zaligmakend, aldus de Ombudsman.

Ook de Kinderombudsman heeft met zijn rapport “Van leerplicht naar leerrecht” het recht op onderwijs van kinderen die niet aan het onderwijs op een school kunnen deelnemen, aandacht gevraagd. Hij stelde daarbij de vraag wat te doen als een kind na langdurig (on)geoorloofd schoolverzuim weer in het onderwijs wil terugkeren, maar volledig schoolonderwijs niet aankan? Of als het kind naar school wil terugkeren, maar meer aandacht of uitdaging nodig heeft dan klassikaal kan worden geboden?² De Kinderombudsman stelt dat om tot een passende oplossing voor deze kinderen te komen, schoolbesturen en leerplichtambtenaren verder moeten willen kijken dan hun verantwoordelijkheden formeel gezien misschien gaan. En dat zij daarbij de mogelijkheid moeten hebben om pragmatisch met regels en procedures te kunnen omgaan.

Iedereen met een hart voor kinderen en voor onderwijs zal dat standpunt van de Kinderombudsman beamen. Het is dankzij vele bevlogen onderwijzers, die niet alleen oog hebben voor de resultaten, maar ook voor de toegankelijkheid van ons onderwijs dat ons onderwijsstelsel zich verder ontwikkelt. Innovatieve onderwijzers, waarbij de creativiteit en ruimdenkendheid van de inspecteur bijzondere opdrachten van de Inspectie van het Onderwijs, bijzondere vermelding verdient. Aan hem dragen we dit rapport op. Met de inventarisatie van “onderwijs thuis” hopen wij zijn werk voort te zetten en daarmee een bijdrage te leveren aan de onmisbare variëteit van ons onderwijs. Immers alleen dan kan het recht op onderwijs van ieder kind worden gewaarborgd.

1

De Nationale Ombudsman, Hoera! Ik ga weer naar school, 2011, pag. 1

2 De Kinderombudsman, “Van leerplicht naar leerrecht”, 2013

Velen hebben aan dit rapport een bijdrage geleverd.

Onmiskenbaar is de bijdrage van de leden van de Werkgroep Maatwerk van de Coöperatie Ouderkracht voor 't kind. Het is van onschatbare waarde dat de leden van de werkgroep, afkomstig uit alle geledingen van het onderwijs, open en onbaatzuchtig hun kennis en ervaring, maar ook hun twijfels en onzekerheden, met elkaar willen delen in het belang van onderwijs voor ieder kind. Dit rapport moet dan ook worden gezien als een vervolg op het rapport van deze werkgroep "Een school voor ieder kind". Met dat rapport heeft de werkgroep een aanzet gegeven voor de discussie over meer maatwerk in het onderwijs. Dit rapport is te lezen op de website van de Coöperatie Ouderkracht voor 't kind: <http://www.ouderkrachtvoortkind.nl/werkgroepen>

Minder zichtbaar is de bijdrage van de ouders en onderwijzers die ons zijn voorgegaan en door de jaren heen vochten voor gelijke kansen in het onderwijs voor ieder kind. Voor hen was achterstelling van kinderen niet acceptabel. Zij legden het fundament voor onze scholen en zoeken nu naar mogelijkheden voor meer maatwerk.

Voor de leden van de redactie van dit rapport waren het vooral de kinderen die hen wisten te raken en die hen inspireerden. Deze kinderen motiveerden hen om te blijven zoeken naar oplossingen, om de grenzen op te zoeken van bestaande kaders en nieuwe wegen in te slaan. Hun ervaring willen zij met dit rapport delen.

Frank Hoogeboom

Voormalig directeur van het Samenwerkingsverband VO Noord-Kennemerland. Op dit moment voorzitter van de Werkgroep Maatwerk, lid van de raad van advies van Ouderkracht voor 't Kind. Tevens bestuursvoorzitter van de Onderwijs Consumenten Organisatie (OCO) Amsterdam

Emil Roelofs

Voormalig directeur van de Wereldschool en de IVIO-Onderwijs Groep. Op dit moment lid van de Werkgroep Maatwerk van Ouderkracht voor 't Kind en bestuurder van het Tjalling Koopmans College, een school voor voortgezet onderwijs.

Katinka Slump

Voormalig advocaat onderwijsrecht. Op dit moment lid van de Werkgroep Maatwerk en lid van de raad van advies van Ouderkracht voor 't Kind. Tevens bestuurslid van Stichting Mama Vita, een stichting die zich inzet voor moeders van kinderen met een autismespectrum stoornis

Inhoudsopgave

1 Inleiding	7
2 Maatwerk in onderwijs (deels) buiten school	8
De literatuur	8
Onderzoek	9
De jurisprudentie.....	14
3 De onderwijspraktijk	19
Bijzondere onderwijstrajecten	19
Handelingsplan/contract bijzonder onderwijstraject	20
4 Casuïstiek.....	25
De praktijk van alle dag	25
Elsbeth, 16 jaar	25
Harm, 17 jaar	26
Gerda, 18 jaar	26
John, 15 jaar	27
Pierre, 12	27
Esmée, 7 jaar	27
Ryanne, 9 jaar.....	28
Dion, 13 jaar	28
Ben, 17 jaar.....	29
Een samenvoeging van casussen.....	29
5 Bouwstenen voor meer maatwerk.....	32
Slotwoord	39

1 Inleiding

Sinds de eerste schoolwetten begin 1800 heeft het onderwijs op school zich verder ontwikkeld. Scholen zijn niet langer het bolwerk van kennis, maar eerder is er sprake van een netwerk dat zich inzet voor de ontwikkeling van de leerling. Onderwijs is niet langer beperkt tot het onderwijs in de klas; leerlingen trekken er op uit en het internet brengt veel kennis van buiten de scholen binnen. Bij die ontwikkeling kan de wet- en regelgeving in het onderwijs niet achterblijven.

Het is om die reden toe te juichen dat de staatssecretaris van OCW, mede op verzoek van de fracties in de Tweede Kamer, nader onderzoek doet naar onderwijs op een andere locatie dan in de school.³

Dit onderzoek van de staatssecretaris staat niet op zich. Van overheidswege bekostigd onderwijs op een andere locatie dan school, ook wel genoemd onderwijs thuis of afstandsonderwijs, heeft al een geschiedenis. Om aan te geven dat het gaat om onderwijs dat wordt gegeven onder verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag van de school maar veelal op afstand van het schoolgebouw, zullen wij hierna spreken van “afstandsonderwijs”.

In hoofdstuk 2 zal aan de hand van de literatuur, een aantal rapporten en de jurisprudentie de ontwikkeling van het afstandsonderwijs in beeld worden gebracht. In hoofdstuk 3 zal worden besproken hoe aan het beleid voor deze vorm van onderwijs tot op heden vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap wordt vormgegeven. In hoofdstuk 4 wordt aan de hand van bestaande casuïstiek geïllustreerd in welke situaties afstandsonderwijs een rol kan vervullen om de school of het onderwijs toegankelijk te maken voor ieder kind. Tot slot zal in hoofdstuk 5 een aantal aanbevelingen worden gedaan, in de vorm van bouwstenen, die kunnen bijdragen aan de ontwikkeling, de organisatie en implementatie van afstandsonderwijs binnen het huidige onderwijsstelsel.

3

www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/10/27/kamerbrief-over-de-inventarisatie-onderwijs-op-een-andere-locatie-dan-de-school.html

2 Maatwerk in onderwijs (deels) buiten school

De literatuur

In 2010 schreef Joke Sperling haar proefschrift over de juridische aspecten van thuisonderwijs. In dit proefschrift werd voor het eerst in de literatuur melding gedaan van een nieuwe ontwikkeling, waarbij sprake is van door de overheid bekostigd onderwijs buiten de school, veelal in de thuissituatie onder begeleiding van de ouders:

“Daarnaast stellen verschillende maatschappelijke ontwikkelingen een heroverweging van het juridische monopolie van schoolonderwijs aan de orde. Er is een groeiend tekort aan gekwalificeerde leerkrachten en een toenemend aantal leerlingen voor wie voor kortere of langere tijd geen plaats op een school beschikbaar is (de zogenoemde thuiszitters). Veel van deze leerlingen krijgen geen onderwijs. Ook zijn er kinderen die niet in het klassieke schoolsysteem passen en een individuele vorm van onderwijs nodig hebben. Een aantal van hen staat wel op een school ingeschreven, maar krijgt (gedeeltelijk) thuis onderwijs omdat er voor hen, vanwege hun bijzondere omstandigheden, bijvoorbeeld hoogbegaafdheid of autisme, geen (voltijdse) plaats op school is. In dat geval wordt er, vaak met medeweten van de onderwijsinspectie en de leerplichtambtenaar, tussen de school en de ouders een handelings- of onderwijsplan overeengekomen, waarbij het kind het onderwijs geheel of gedeeltelijk thuis van zijn ouders ontvangt.”⁴

Een aantal jaren daarvoor, in 2008, beschreef Hildelien Verkuyl in haar boekje ‘Schoolziek’ de casuïstiek van kinderen die vastliepen op school. Zij stelt de vraag wat het wil zeggen dat vele kinderen het op school niet meer uithouden en er op de een of andere wijze ziek van worden? Een relatieprobleem tussen kind en school dat leidt tot een zwerftocht die van school naar school voert, waarbij het kind soms maandenlang thuis blijft.⁵ Verkuyl concludeert dat ouders, wanneer zij signaleren dat hun kind in zijn ontwikkeling bedreigd wordt wanneer het regulier of speciaal onderwijs volgt, het recht moeten hebben op vrijstelling van inschrijvingsplicht. Zij zouden bezwaar moeten kunnen maken tegen de inrichting van het onderwijs of wel tegen de systeemkenmerken van het onderwijs die maken dat hun kind belemmerd en zelfs geschaad wordt in zijn ontwikkeling:

“Leerplichtambtenaren, gesteund door onderwijsconsulenten die vaak ook wel zien dat er in feite geen geschikte reguliere weg is voor het kind, kunnen dan het dossier van het kind opbergen en de ouders kunnen hun energie besteden aan het realiseren van een omgeving voor hun kind waarin zij – op een andere wijze dan via regulier onderwijs – aan het leerrecht van het kind tegemoet kunnen komen. Totdat er wellicht niet-schoolse initiatieven zijn in de nabije omgeving die het kind wél kunnen bieden wat het nodig heeft en het kind ook kiest voor die mogelijkheid.”⁶

---

⁴ J. Sperling, “Moet jij niet naar school”, Een onderzoek naar de juridische aspecten van thuisonderwijs vanuit Nederlands en rechtsvergelijkend perspectief, proefschrift Erasmus Universiteit 2010

⁵ H. Verkuyl, “Schoolziek, wanneer de relatie tussen kind en school stukloopt”, Nearchus CV Assen, 2008

⁶ H. Verkuyl, “Schoolziek, wanneer de relatie tussen kind en school stukloopt”, Nearchus CV Assen, 2008, pag. 74

Onderzoek

Al twee jaar eerder, in 2006, was het Ingrado, de brancheorganisatie voor leerplicht en voortijdig schoolverlaten, die met haar Knelpuntennota Leerplicht een signaal afgeeft.⁷ Ingrado deed onder meer de volgende voorstellen:

- Naast de huidige schoolbezoekplicht komt een verplichting tot deelname aan onderwijs dat voor de jongere het meest geschikt is.
- Een meer eenduidige aanwijzing van verantwoordelijken.
- Verruiming van de mogelijkheid tot vervulling van de leerplicht via vervangende vormen van onderwijs.
- Afwikkeling van geschillen via de bestuursrechter in plaats van de strafrechter.
- Inspectietoezicht op het onderwijs aan kinderen die geen schoolonderwijs volgen.

Het voorstel om de handhaving van de Leerplichtwet uit het strafrecht te halen wordt niet opgevolgd. Integendeel. In de jaren daarna is er een grote stijging van het aantal vervolgingen wegens overtreding van de Leerplichtwet. Was er in 2006 nog sprake van ruim 5.000 processen verbaal per schooljaar, in 2011 was dat aantal gestegen tot bijna 11.000.

Processen verbaal per schooljaar							
Schooljaar	Absoluut verzuim		Luxe verzuim		Signaalverzuim		Totaal (=100%)
'05 – '06		3%		22%		75%	5209
'06 – '07		3%		23%		74%	5763
'07 – '08		2%		21%		77%	8566
'08 – '09	195	2%	2127	76%	7376	76%	9362
'09 – '10	198	2%	1746	79%	7400	79%	9344
'10 – '11	225	2%	2127	79%	8631	79%	10982

(Bron: Brief minister op de Dag van de Leerplicht 15 maart 2012)

Zoals uit de cijfers blijkt wordt er veelal proces verbaal opgemaakt als er sprake is van relatief verzuim. Van relatief verzuim is sprake als een leerling wel staat ingeschreven op een school maar de school kortere of langere tijd niet bezoekt. Als de leerling de school niet bezoekt dan is er sprake van verzuim. Verzuim van een leerling kan zijn geoorloofd, bij ziekte of tijdens een schorsing, en ongeoorloofd. De leerplichtambtenaar maakt proces verbaal op als hij vindt dat er sprake is van ongeoorloofd verzuim, maar uiteindelijk is het de onafhankelijke rechter die beoordeelt of het verzuim geoorloofd is of ongeoorloofd.

Het relatief verzuim wordt onderverdeeld in is het luxe-verzuim en signaal verzuim Het luxe verzuim is de laatste jaren afgenomen. Het overgrote deel van de processen-verbaal wegens ongeoorloofd verzuim heeft dan ook betrekking op "signaalverzuim". Bij signaalverzuim gaat het om (on)geoorloofd verzuim van een leerling dat moet worden gezien als een signaal dat er sprake is van een verstoorde schoolloopbaan.

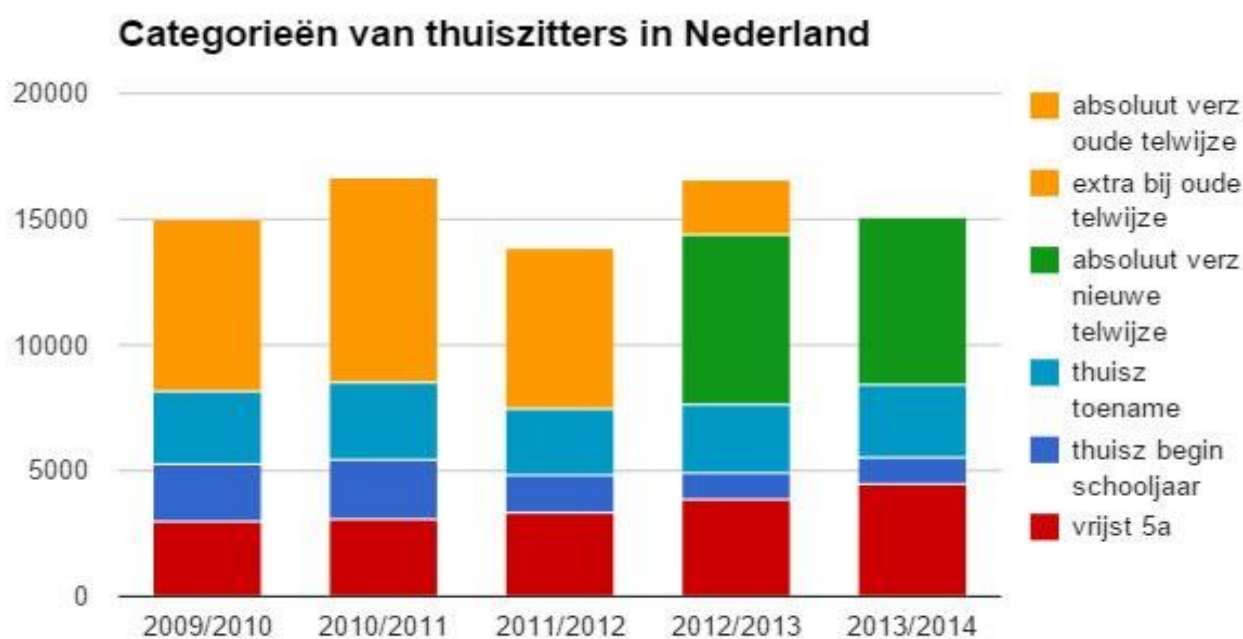
Hieronder in een tabel de meest recente cijfers over niet ingeschreven leerlingen en verzuim waar het gaat om schoolbezoek . De tabel is afgeleid uit de informatie die jaarlijks wordt verstrekt door het ministerie van OCW op de Dag van de Leerplicht en informatie van de website van Ingrado.

⁷ Ingrado, Knelpuntennota Leerplichtwet, aangeboden aan de minister van OCW op 24 januari 2006

	Landelijke cijfers, nieuwe telling			
	2013-	2012-	2011-	2010-
Niet ingeschreven op school, geen vrijstelling (absoluut verzuim)	6714	8974	6430	8098
Vrijstelling leerplicht; niet tot leren in staat (5 onder a)	4444	3840	3317	3107
Ingeschreven op school, maar al minimaal 4 weken geen fulltime schoolbezoek. Lpa is ervan op de hoogte.	3966	3789	4143	5438
Totaal	15.124	14.391	13.890	16.641

Zoals blijkt uit de cijfers staat een grote groep leerlingen niet meer op een school ingeschreven. De kans op vervolging van dit ‘absoluut verzuim’ is gering. In de meeste situaties waarin proces verbaal wordt opgemaakt gaat het om relatief verzuim, dus van verzuim door een op school ingeschreven leerling, waarbij sprake is van signaal verzuim.

De cijfers kunnen als volgt in beeld worden gebracht. De telwijze voor de groep leerlingen die niet op school staan ingeschreven, absoluut verzuim, is met ingang van het schooljaar 1013 – 2014 gewijzigd. De verschillen door de nieuwe telwijze zijn in onderstaande kolom in beeld gebracht.

www.autipassendonderwijsrecht.nl/thuiszitters

Bij bovenstaande cijfers moet een aantekening worden gemaakt. De officiële cijfers corresponderen vaak niet met de cijfers zoals die in de regio's komen bovendrijven. De aantallen voor de vrijstellingen op grond van artikel 5, onder a, Leerplichtwet zijn regionaal vaak veel hoger dan de landelijke cijfers

doen vermoeden.⁸ Daarbij komt dat vrijstellingen op grond van de Leerplichtwet door de leerplichtambtenaren moet worden geregistreerd. Nog meer onduidelijkheid bestaat er over het aantal kinderen dat zonder onderwijs thuis zit maar wel staat ingeschreven op een school. Scholen melden het verzuim vaak niet omdat dit in hun ogen niet ongeoorloofd is. Immers de school verzoekt de ouders om hun kind thuis te houden omdat de school niet in staat is om in het onderwijs te voorzien. Waar het gaat om deze aantallen tasten we in het duister.⁹ Met die informatie in het achterhoofd moeten de cijfers over thuiszitters worden beschouwd.

De problemen die aan signaalverzuim ten grondslag liggen zijn zeer divers. Het kan daarbij gaan om sociale problematiek in de thuissituatie, maar ook om gebrek aan passend onderwijs, al dan niet vanwege een beperking van de leerling. Het gaat om situaties waarin de voortgang van de ontwikkeling van een leerling stagneert en waar de relatie van de leerling/ouders met school veelal is verstoord.

De praktijk leert dat het bij schoolverzuim minder relevant is of er sprake is van absoluut verzuim, doordat de leerling niet op een school staat ingeschreven, of van relatief verzuim, omdat de leerling de school van inschrijving niet bezoekt. Bij de verschillende vormen van schoolverzuim gaat het om communicerende vaten. Ouders kunnen een leerplichtige leerling die thuis zit niet uitschrijven als er geen andere school bereid is gevonden om de leerling over te nemen. Het zijn dan ook niet de ouders maar het is de school die bepaalt of een leerling nog op school blijft ingeschreven of besluit, om welke reden dan ook, de leerling uit te schrijven.

Binnen deze ontwikkelingen kunnen de ombudsmannen niet onvermeld blijven. Zoals al in het voorwoord van dit rapport genoemd, zijn het de Nationale Ombudsman en de Kinderombudsman die de thuiszitters een gezicht hebben gegeven.¹⁰ Minder bekend zijn twee kleinschalige onderzoeken door de Nationale Ombudsman naar de rol van de leerplichtambtenaar in de situatie van thuiszitters.

Het eerste rapport betreft een jongen G. met bovengemiddelde intelligentie.¹¹ Op de basisschool vertoonde hij verschijnselen van onderpresteren en daarom heeft hij de groepen 6 en 7 in één jaar doorlopen. Vanaf het tweede jaar van het gymnasium volgde hij onderwijs aan het C. College te N. Voor het begin van de vierde klas openbaarde zich bij G. een aversie tegen het schoolsysteem. G. schreef daarom een brief naar het Bureau Leerplicht en Vroegtijdig Schoolverlaten (BLVS) te Gorinchem met de vraag of er mogelijkheden zijn om anders te gaan leren, bijvoorbeeld minder naar school en meer zelfstudie thuis. Hij gaf aan dat de lessen die hij onder druk op school volgde niet essentieel waren omdat hij zelfstandig uit een boek kan leren en daarmee het benodigde niveau met gemak kon halen in de tijd die hij op school ook aan het vak in de les besteedde. Hij gaf aan dat het onderwijssysteem niet voor hem geschikt was. Dat verzoek werd niet gehonoreerd.

---

⁸ De gemeente Haarlem publiceerde recentelijk dat er 68 leerlingen een vrijstelling hebben op grond van artikel 5, onder a, Leerplichtwet. Dit bij een inwoneraantal van 150.000 inwoners. Voor Rotterdam is het aantal vrijstellingen op grond van artikel 5, onder a, Leerplichtwet 302 op 600.000 inwoners. Dit terwijl het cijfer vrijstellingen op grond van artikel 5, onder a, Leerplichtwet in 2004 landelijk 1.978 bedroeg.

⁹ Tijdens een conferentie van Ouderkracht voor het kind noemde een directeur SWV PO, 70 leerlingen die op school stonden ingeschreven maar de school niet bezoeken. Dit op een aantal van 20.000 leerlingen binnen het SWV.

¹⁰ www.nationaleombudsman.nl/uploads/rapport_hoera_ik_ga_weer_naar_school_2011-001_0.pdf en www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/2013.KOM002OnderwijsThuiszitters.pdf

¹¹ Nationale Ombudsman 2013/127, www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2013/127?aresult=0#volledige_tekst

De adjunct-directeur van de school liet weten te betwijfelen of G. het vwo binnen het reguliere schoolsysteem met een diploma zou afronden. Doubleren in 4-vwo was voor G. en zijn ouders geen optie en daarom kozen zij voor het doen van het staatsexamen vwo in 2010 (dat wil zeggen 5 en 6 vwo in één jaar doorlopen). Hiervoor stelde verzoeker een plan op, waar de afdelingsleider vwo achter stond, mits BLVS hiermee zou instemmen.

BLVS stelde in haar plan dat G. 60% van de lessen diende te volgen op school. De school had aangegeven dat de invulling van de lestijd vrij was en er – na navraag bij Leerplicht Zeist – geen verplichting was geweest in de lessen aanwezig te zijn. Toch is er door BLVS proces-verbaal opgemaakt:

“G. kwam huilend thuis. Het was gaandeweg het proces duidelijk dat hij steeds ongelukkiger werd.... Wij (ouders) hadden samen met school een plan gemaakt om 5 en 6 vwo tegelijk thuis te doen (staatsexamen) maar LP keurde dat niet goed en kwam met procesverbaal.... Gelukkig heeft de rechter ons vrijgesproken, omdat onze manier van handelen juist was.”

De Nationale Ombudsman oordeelt als volgt:

“Uit hetgeen uit de stukken naar voren is gekomen, bleek het door de leerplichtambtenaar opgestelde plan van meet af aan ongeschikt voor G. en toch werd dit plan gecontinueerd, ondanks de kenbaar gemaakte prangende situatie waarin G. zich ging bevinden door oplegging van dit plan. Gebrek aan inzicht voor de bijzondere situatie van deze leerling voorafgaand en ná vaststelling van het plan hebben geleid tot een geëscaleerde conflictsituatie. Die situatie had voorkomen kunnen worden als de leerplichtambtenaar dan wel BLVS een open oog en oor voor de specifieke situatie van G. hadden gehad en er zodoende maatwerk geleverd had kunnen worden. Met verzoeker is de Nationale Ombudsman van oordeel dat in die zin sprake was van een plan dat G. niet op die manier opgelegd had moeten worden.”

De andere zaak betreft een gemeenschappelijk rapport van de waarnemend Nationale Ombudsman en de Kinderombudsman samen. Het gaat over S., een jongen die al enige tijd thuis zit.¹²

Uit het verslag van de onderwijsconsulent blijkt dat het gaat om een jongen van 17 jaar met PTSS, met indicatie speciaal onderwijs cluster 4, die al enige tijd thuis zit. School geeft aan handelingsverlegen te zijn. School heeft eerder een zorgmelding gedaan i.v.m. veel verzuim. Achter dit verzuim zit een verdrietige historie van het missen van een vader, het meemaken van een geweldsincident tot het overlijden van de oma van S. hetgeen voor een terugval heeft gezorgd. De school verleent echter geen nazorg. Inmiddels is hij in behandeling bij Accare, maar hij moet wel zijn eindexamenjaar halen.

De leerplichtambtenaar schreef in haar proces-verbaal onder meer dat S. tijdens het verhoor verklaart:

"Ik voel me depressief. Ik zag het leven niet meer zitten, dus ik sliep slecht. Ik verlegde mijn aandacht naar zaken zoals tv kijken en met mijn hamster prutsen. Mijn dag/nachtritme is ernstig verstoord. Het werkte ook niet mee dat ik steeds hoorde dat ik het toch niet zou halen op school."

Verder vermeldde de leerplichtambtenaar in haar proces-verbaal dat de indruk is gewekt dat moeder in haar wens haar zoon te helpen, haar zoon niet de ruimte biedt om zijn verantwoordelijkheid te nemen. Er was veel vrijwillige hulpverlening voor S. De school had ongeveer tegelijk met de melding van onge-

---

¹² Nationale Ombudsman 2015/037 www.nationaleombudsman.nl/rapporten/2015/037#volledige_tekst

oorloofd schoolverzuim een zorgmelding gedaan bij Bureau Jeugdzorg. In december 2012 was in een overleg met alle partijen afgesproken dat het schoolverzuim na de Kerstvakantie 2012/2013 afgelopen moest zijn. S. was ook bij de schoolarts geweest. Hij werd volgens de leerplichtambtenaar wel geacht naar school te kunnen gaan.

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman schrijven dat zij de onmacht om S. onderwijs te laten volgen zien groeien bij alle partijen. Het valt daarbij op dat de leerplichtambtenaar en de school S. diverse keren een nieuwe kans hebben gegeven, maar altijd in de vorm van onderwijs op school. S. krijgt een nieuwe kans op het vmbo, al ervaart hij dat zelf niet als een kans omdat de overstap naar het vmbo voor hem erg demotiverend is geweest. Hij wordt geacht aanwezigheid te zijn op school. Het gesprek in december 2012 is gericht op afspraken over S. zijn aanwezigheid op school en de zaak klappt uiteindelijk vanwege het feit dat S. zo weinig aanwezig is. Mogelijke alternatieven worden vervolgens afgeschreven, omdat daarbij S. aanwezigheid belangrijk is en niet aannemelijk wordt geacht dat hij komt.

De insteek op schoolgang is begrijpelijk vanuit het perspectief van de Leerplichtwet dat als uitgangspunt schoolplicht heeft. De partijen (leerplichtambtenaar, school, Doc20, moeder en S.) stonden evenwel lijnrecht tegenover elkaar wat betreft de vraag of S. wel aan die schoolplicht kon voldoen en dit leidde tot groeiende onenigheid en wantrouwen over en weer.

Het is niet eenvoudig om in een dergelijke situatie tot een oplossing te komen. Toch mag een kind, ook een van 17 jaar, dat verwachten van zijn omgeving: school, leerplichtambtenaar en ouders. De Nationale Ombudsman en de Kinderombudsman verwachten van de leerplichtambtenaar vanuit het perspectief van leerrecht dat deze actief naar een oplossing zoekt als de schoolgang spaak loopt en dat daarbij samengewerkt wordt met alle betrokken ketenpartners: school en jeugd- of gezondheidszorg. Het uitgangspunt daarbij moet zijn dat het onderwijs op school plaats vindt, maar waar dat in individuele gevallen (tijdelijk) niet te realiseren is moeten de leerplichtambtenaar en de andere betrokkenen zoeken naar alternatieven in de vorm van maatwerk om onderwijs te kunnen volgen. Dat kan ook leiden tot tijdelijk onderwijs op afstand of ontheffing van de schoolplicht. Essentieel is voorts dat deskundigen onderliggende problemen aanpakken, eventueel voordat schoolplicht weer aan de orde is. En als de goede bedoelingen van ouders een goede ontwikkeling van het kind in de weg staan, verdient ook dit eerst aandacht.

De Nationale Ombudsman oordeelt als volgt:

“Gelet op het voorgaande zijn de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman van oordeel dat de leerplichtambtenaar vanuit haar eigen visie zich intensief met de zaak heeft beziggehouden en zich heeft ingespannen, maar gezien vanuit het leerrecht onvoldoende heeft gedaan om in samenwerking met anderen te zoeken naar maatwerk buiten het reguliere onderwijsaanbod en dat daarbij tevens de mogelijkheid van hulpverlening niet ten volle is benut. Het opmaken van het proces-verbaal is daardoor in ieder geval ontijdig en de vraag kan zelfs gesteld worden of dat in een zaak als deze überhaupt ooit aan de orde moet komen, nu dit leidt tot een strafrechtelijk traject en niet (per se) tot een hulpverleningstraject. Hierdoor heeft de gemeente, in de hoedanigheid van de leerplichtambtenaar,

ondanks hun goede bedoelingen, onvoldoende invulling gegeven aan wat verwacht mag worden van een leerplichtambtenaar."

Duidelijk blijkt uit zowel het onderzoek van Ingrado als uit de onderzoeken en de rapporten van de Nationale Ombudsman en de Kinderombudsman dat onderwijs op school niet altijd in het belang is van een kind.

De jurisprudentie

Als scholen besluiten tot het uitschrijven van een leerling en ouders zijn het er niet mee eens, rest voor ouders veelal alleen de gang naar de rechter. Procedures van ouders tegen scholen zijn echter schaars. Veel ouders zien er geen heil in om toelating tot een school via een juridische procedure af te dwingen. Zij hebben niet het vertrouwen dat hun kind na een juridisch conflict op school nog welkom zal zijn en een eerlijke kans zal krijgen. Hetzelfde geldt voor procedures van ouders tegen scholen om passend onderwijs of om een betere kwaliteit van onderwijs af te dwingen. Als ouders al een geschil aan de rechter voorleggen dan gaat het vaak om een schadeclaim achteraf, nadat hun kind de school al heeft verlaten.¹³

Het gebrek aan procedures heeft ook te maken met de zwakke rechtspositie van ouders in het onderwijs. In de wet ontbreekt een wettelijke regeling waarin de verplichtingen van scholen tegenover leerling en ouders naar behoren zijn vastgelegd; een wettelijke onderwijsovereenkomst ontbreekt, zodat niet duidelijk is wat ouders van een school mogen verwachten.

Ook na de invoering van de Wet passend onderwijs is er op dat punt geen verbetering. Weliswaar is er aan de scholen een zorgplicht opgelegd, maar nog steeds is voor veel ouders niet duidelijk wat die zorgplicht inhoudt. Bovendien bepaalt de Wet passend onderwijs dat het aan de scholen is om te bepalen of een kind extra ondersteuning nodig heeft. Vervolgens is het de school die voor de leerling het ontwikkelingsperspectief vaststelt en alleen op het handelingsdeel van de school hebben ouders straks instemmingsrecht. Een instemmingsrecht van ouders binnen de door de school gestelde kaders.

Niet alleen hebben scholen een grote mate van pedagogische vrijheid, hun schoolbesturen hebben de vrijheid van onderwijs zoals deze is vastgelegd in artikel 23 van de Grondwet. Zij bepalen de richting en de inrichting van het onderwijs op hun scholen. Deze rechten van de onderwijsaanbieders leiden er toe dat een rechter het beleid en de besluiten in het onderwijs zeer terughoudend zal toetsen. Deze factoren, en het gebrek aan kennis over het onderwijsrecht binnen de advocatuur en de rechterlijke macht, maken procedures in het onderwijs voor ouders weinig kansrijk.

Die terughoudendheid mag dan gelden voor de burgerlijke rechter. Voor de strafrechter geldt deze terughoudendheid niet. Overtreding van de Leerplichtwet levert jaarlijks zo'n 11.000 strafrechtelijke procedures op. Dankzij de strafrechtelijke handhaving van de schoolplicht zijn veel knelpunten in het onderwijs op het bordje van de strafrechter beland. Als er sprake is van verzuim is het aan de strafrechter om te beoordelen of dit verzuim ongeoorloofd is en of de leerling/ouders een verwijt kan

---

¹³ B.M. Pajmans, De zorgplicht van scholen, Kluwer, Recht en Praktijk, 2013, pagina 403. Brechtje Pajmans traceert in haar proefschrift totaal 13 uitspraken na de eerste destijds baanbrekende uitspraak in de zaak Gemeente Amsterdam - Schaapman Rb. Amsterdam 26 mei 1999, AB 2000, 104, m.nt. BPV. Daarbij gaat het om uitspraken in alle onderwijssectoren; van primair onderwijs tot hoger onderwijs.

worden gemaakt. De strafrechter moet in zaken van thuiszitters de vaak moeilijke afweging maken of het de verantwoordelijkheid is van de ouders dat het kind niet naar school gaat. Als ouders besluiten om hun kind thuis te houden zal de strafrechter moeten toetsen of het schoolbezoek inderdaad nadelige gevolgen heeft voor het welzijn van het kind.

Helaas is ondanks dit grote aantal gerechtelijke procedures, de opbrengst voor de jurisprudentie gering. In leerplichtzaken wordt veelal mondeling uitspraak gedaan waardoor er maar weinig uitspraken worden gepubliceerd. Aan de hand van een aantal uitspraken kan enkel een globaal beeld worden geschetst van het oordeel van de strafrechter als onderwijs op school niet past. Wanneer de rechter de ouders niet verwijt dat hun kind niet naar school gaat heeft hij verschillende oplossingen.

De strafrechter kan besluiten dat de ouders geen schuld hebben.¹⁴ In een ander geval stelde de rechter vast dat het niet de verantwoordelijkheid van de ouders was dat het kind niet naar school ging maar de verantwoordelijkheid van de schoolbesturen die het kind niet wilden toelaten.¹⁵

In veel gevallen oordeelt de strafrechter dat ouders terecht een beroep doen op overmacht. Immers ouders hebben niet alleen de verantwoordelijkheid voor het onderwijs van hun kind, maar ook voor het welzijn van het kind. Ouders moeten dan kiezen tussen tegenstrijdige verplichtingen; de verplichting tot onderwijs op grond van de Leerplichtwet en de verplichting om voor het welzijn van het kind zorg te dragen op grond van artikel 247 boek 1 BW. Als het schoolbezoek aan het welzijn van het kind in de weg staat en ouders daarom kiezen voor de beëindiging van het schoolbezoek is er sprake van overmacht.¹⁶

Soms stellen rechters dat de ouders wel schuldig zijn, immers de Leerplichtwet wordt overtreden, maar leggen zij geen straf op. Dit zogenaamde rechterlijk pardon bedoeld voor de situatie dat er slechts sprake is van een "gericht strafbaar feit", is in heel veel zaken de oneigenlijke oplossing die rechters

---

¹⁴ Rechtbank Haarlem, 9 mei 2012, parketnummer 15/710458-11 mondelinge uitspraak (Vrijspraak, geen school laat leerling met dyspraxie toe)

¹⁵ Rechtbank 's-Gravenhage, 15 maart 2012, Parketnummer 09-642572-11, mondelinge uitspraak (Vrijspraak o.g.v. artikel 2, lid 2, Lpw, geen toegankelijke school voor de leerling omdat schoolbesturen toelating weigeren)

¹⁶ Gerechtshof te Arnhem, 22 juli 2004, procesnummers 21-002599-04 en 21-002600-04, niet gepubliceerd (Ontslag van rechtsvervolging op grond van overmacht, leerling zit thuis omdat hij op school werd gepest)

Gerechtshof 's-Hertogenbosch, 27 maart 2009, LJN: BH9847 (Vrijspraak voor thuiszitter die de Rebound weigert omdat daar sprake is van gebrekkig onderwijs en de Rebound geen school is in de zin van de wet. Eigen onderwijsprogramma thuis)

Rechtbank Zwolle, 20 november 2009, Parketnummer 07-530634-09, mondelinge uitspraak. (Ontslag van rechtsvervolging/overmacht, geen passend onderwijs thuiszittende leerling primair onderwijs, hoogbegaafd)
<http://www.steunpuntpassendonderwijs.nl/media/1184506/17-katinka-bm2.pdf>

Rechtbank Haarlem, 26 november 2010, LJN: BP2682 (Ontslag van rechtsvervolging/overmacht, gebrek aan passend onderwijs voor leerling met een beperking)

Rechtbank Alkmaar, 11 oktober 2011, LJN: BT8894 (Ontslag van rechtsvervolging/overmacht, geen passend voortgezet onderwijs voor kind met syndroom van Down)

Rechtbank Gelderland, 31 oktober 2013, Parketnummer: 05-721284 en 05/721285-12, mondelinge uitspraak (Moeder vrijspraak, zoon ontslag van alle rechtsvervolging. Gelet op hetgeen is voorgevallen kan aan de zoon gegeven de omstandigheden niet toegerekend worden dat hij in de periode zoals vermeld in de tenlastelegging de school niet heeft bezocht)

kiezen om aan de rigide bepalingen van de Leerplichtwet te ontkomen.¹⁷ Dit rechterlijk pardon is geenszins het juiste antwoord op de problematiek van de thuiszitter. Immers het is geen gering feit dat een kind zonder onderwijs thuis zit en dat ouders veelal niet over de financiële middelen beschikken om zelf in het onderwijs te kunnen voorzien. Bovendien worden ouders schuldig verklaard zonder dat er een straf wordt opgelegd hetgeen vaak tot gevolg heeft dat vanwege de "schuld" van de ouders een zorgmelding wordt gedaan. Daardoor hangt ouders, ook als geen straf wordt opgelegd, een onder-toezichtstelling of zelfs een uithuisplaatsing van hun kind boven het hoofd. Dit terwijl de rechter door geen straf op te leggen impliciet heeft aangegeven dat de ouders van de overtreding van de Leerplichtwet geen verwijt kon worden gemaakt.

Ouders hebben gezien de grote nadelen van een schuldigverklaring, vergeefs getracht om tegen de uitspraak schuldig verklaring zonder oplegging van straf in hoger beroep te gaan. Omdat voor hoger beroep de voorwaarde geldt dat er tenminste een boete van 50 euro moet worden opgelegd bleek dit beroep, tot en met de Hoge Raad, kansloos.¹⁸ Dit betekent dat in veel leerplichtzaken daardoor slechts in één instantie recht wordt gedaan.

Bijzonder is dat het de strafrechter is die in het kader van de handhaving van de Leerplichtwet de zorgplicht van scholen handen en voeten geeft. Enkel als scholen aan hun zorgplicht voldoen kan van ouders worden gevraagd om hun kind naar school te laten gaan. In de verschillende uitspraken waar schoolverzuim ongestraft blijft gaat het om situaties waarin ouders aannemelijk konden maken dat het met hun kind op school niet goed ging en dat scholen weigerden om aan de klachten van ouders gehoor te

---

¹⁷ Rechtbank Amsterdam, 20 april 2009, LJN: BJ4236 (Rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, de leerling ging niet naar school omdat hij op school in de werkkast werd opgesloten als pedagogische maatregel)

Rechtbank Alkmaar, 27 december 2010, LJN: BP0089 (Rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, voor de leerling, wilde niet naar school omdat geen passend onderwijs) en 14-702179-10, niet gepubliceerd (Vrijpraak voor moeder)

Rechtbank Breda, 7 juni 2011, LJN: BR0408 (Rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, hoogbegaafde thuiszitter verwijderd en geen passend onderwijs, hoger beroep aangetekend), Hof 's-Hertogenbosch, 10 december 2012, Parketnummer 20-002582-11 niet gepubliceerd (Hoger beroep na rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, niet ontvankelijk)

Rechtbank Amsterdam, 4 juli 2011, LJN: BR6546 (Rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, voor thuishouden kwetsbare leerling op school waar sprake was van onrust en een onderwijsaanbod onder de maat)

Rechtbank Haarlem, 23 maart 2012, 15/710350-11, mondelinge uitspraak (Rechterlijk pardon ouders zeilbroertjes, schuldig zonder straf, scholen laten hoogbegaafde leerling met dyslexie niet toe)

Rechtbank Breda, 13 september 2012, Parketnummer 02-173714-11, mondelinge uitspraak (Rechterlijke pardon, schuldig zonder straf, geen school voor hoogbegaafd kind)

¹⁸ Rechtbank Breda, 7 juni 2011, LJN: BR0408 (Rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, hoogbegaafde thuiszitter verwijderd en geen passend onderwijs, hoger beroep aangetekend), Hof 's-Hertogenbosch, 10 december 2012, Parketnummer 20-002582-11 niet gepubliceerd (Hoger beroep na rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, niet ontvankelijk)

Rechtbank Haarlem, 23 maart 2012, 15/710350-11, mondelinge uitspraak (Rechterlijk pardon ouders zeilbroertjes, schuldig zonder straf, scholen laten hoogbegaafde leerling met dyslexie niet toe) Hoger beroep door rechtbank geweigerd.

Hof Den Haag, 15 oktober 2013, Parketnummer: 09-6000076-11, niet gepubliceerd (Geen passend onderwijs hoogbegaafd kind. Rechtbank voorwaardelijke boete, Hof vernietigd uitspraak rechtbank en doet opnieuw uitspraak, rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, cassatie aangetekend door ouder, Hoge Raad 14 oktober 2014, nr. S 13/06026 SLU niet gepubliceerd, oordeelt niet ontvankelijk)

geven. Het ging daarbij om situaties waarin hun kind op school werd gepest¹⁹ of in een extreem geval onder het mom van een time-out in de werkkast werd opgesloten.²⁰

Veel zaken betreffen een gebrekkig onderwijsaanbod voor hoogbegaafde kinderen die daardoor ziek worden van school, omdat het onderwijs op school totaal niet aansluit op hun onderwijsbehoefte. Dit kan leiden tot onderpresteren, depressiviteit en schoolangst. Een jongetje van vijf mocht thuisblijven omdat hij bij zijn leeftijdsgenootjes niets meer kon leren maar bij plaatsing in een hogere groep diep ongelukkig werd.²¹

Maar ook ouders die zijn aangewezen op een school voor speciaal onderwijs mogen hun kind thuishouden als adequate begeleiding ontbreekt of het onderwijsaanbod niet aansluit op de onderwijsbehoefte van hun kind en er dus geen sprake is van passend onderwijs, waardoor de ontwikkeling van het kind negatief wordt beïnvloed.²²

In dit rijtje jurisprudentie verdienen twee uitspraken de bijzondere aandacht. De eerste uitspraak is de uitspraak van het Hof 's-Hertogenbosch waar de advocaat generaal zelf verzocht om hem niet ontvankelijk te verklaren. Hij stelde ter zitting vast dat de schoolbestuurder bleef weigeren om een oud-leerling toe te laten, na een periode dagbehandeling, welke weigering door collega-scholen werd overgenomen. De advocaat generaal vroeg het Hof om getuigen te horen en de zitting werd aangehouden. Na het horen van de getuigen verzocht de advocaat generaal het Hof om hem niet ontvankelijk te verklaren. Bij het horen van de getuigen had de advocaat generaal vastgesteld dat de vervolging op grond van de Leerplichtwet voorbarig was ingezet. Het schoolbestuur had nooit een definitief besluit genomen en de vervolging had vooral tot doel om een zorgmelding te bewerkstelligen.²³

---

¹⁹ Gerechtshof te Arnhem, 22 juli 2004, procesnummers 21-002599-04 en 21-002600-04, niet gepubliceerd (Ontslag van rechtsvervolging op grond van overmacht, leerling zit thuis omdat hij op school werd gepest)

²⁰ Rechtbank Amsterdam, 20 april 2009, LJN: BJ4236 (Rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, de leerling ging niet naar school omdat hij op school in de werkkast werd opgesloten als pedagogische maatregel)

²¹ Rechtbank Zwolle, 20 november 2009, Parketnummer 07-530634-09, mondelinge uitspraak. (Ontslag van rechtsvervolging/overmacht, geen passend onderwijs thuiszittende leerling primair onderwijs, hoogbegaafd) <http://www.steunpuntpassendonderwijs.nl/media/1184506/17-katinka-bm2.pdf>

Rechtbank Haarlem, 23 maart 2012, 15/710350-11, mondelinge uitspraak (Rechterlijk pardon ouders zeilbroertjes, schuldig zonder straf, scholen laten hoogbegaafde leerling met dyslexie niet toe)

Rechtbank Breda, 13 september 2012, Parketnummer 02-173714-11, mondelinge uitspraak (Rechterlijke pardon, schuldig zonder straf, geen school voor hoogbegaafd kind)

Hof Den Haag, 15 oktober 2013, Parketnummer: 09-6000076-11, niet gepubliceerd (Geen passend onderwijs hoogbegaafd kind. Rechtbank voorwaardelijke boete, Hof vernietigd uitspraak rechtbank en doet opnieuw uitspraak, rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, cassatie aangetekend door ouder, Hoge Raad 14 oktober 2014, nr. S 13/06026 SLU niet gepubliceerd, oordeelt niet ontvankelijk)

²² Rechtbank Haarlem, 26 november 2010, LJN: BP2682 (Ontslag van rechtsvervolging/overmacht, gebrek aan passend onderwijs voor leerling met een beperking)

Rechtbank Alkmaar, 27 december 2010, LJN: BP0089 (Rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, voor de leerling, wilde niet naar school omdat geen passend onderwijs) en 14-702179-10, niet gepubliceerd (Vrijspraak voor moeder) Rechtbank Amsterdam, 4 juli 2011, LJN: BR6546 (Rechterlijk pardon, schuldig zonder straf, voor thuishouden kwetsbare leerling op school waar sprake was van onrust en een onderwijsaanbod onder de maat)

Rechtbank Alkmaar, 11 oktober 2011, LJN: BT8894 (Ontslag van rechtsvervolging/overmacht, geen passend voortgezet onderwijs voor kind met syndroom van Down)

²³ Hof 's-Hertogenbosch, 29 november 2012, Parketnummer 20-002179-11 LJN: BY7154

Een andere uitspraak die aandacht verdient is een uitspraak van de Rechtbank Amsterdam.²⁴ In die zaak werd de moeder opgeroepen terwijl de strafrechter op dat moment niet bevoegd was om de zaak in behandeling te nemen. De moeder had bij de leerplichtambtenaar een beroep gedaan op vrijstelling van schoolbezoek wegens bijzondere omstandigheden. Die bijzondere omstandigheden waren dat de school haar kind niet toeliet tot de lessen. Aangezien de leerplichtambtenaar medewerking weigerde liep over dat beroep op vrijstelling een procedure bij de bestuursrechter. Dit had tot gevolg dat de strafrechtelijke procedure in de wacht stond, want eerst moest de uitspraak van de bestuursrechter worden afgewacht.

De strafrechter had weinig geduld. Hij vond dat een thuiszitter hier niet op de bestuursrechter kon wachten. De strafrechter riep op de zitting de leerplichtambtenaar ter verantwoording. Hij deed de leerplichtambtenaar het voorstel om de moeder te gaan steunen bij de aanspraak op onderwijs voor haar kind richting de school. Dat betekende dat er met de school een afspraak moest worden gemaakt over een mediation- traject om tot een oplossing te komen. Als voorlopige maatregel moest de leerling onderwijs via IVIO/Wereldschool worden aangeboden. Tijdens de zitting werd een schikking getroffen tussen de moeder en de leerplichtambtenaar. De schikking werd vervolgens in het proces-verbaal van de zitting voor de strafrechter vastgelegd en de zaak werd aangehouden.

---

²⁴ Rechtbank Amsterdam 7 februari 2013, Parketnummer: 02-001090-11 (leerling wordt niet toegelaten tot school van inschrijving, maar wel traject voor onderwijs ingezet)

3 De onderwijspraktijk

Bijzondere onderwijstrajecten

De praktijk gaat zijn weg en zoekt naar nieuwe oplossingen. Ouders, scholen, onderwijsconsulenten, leerplichtambtenaren, advocaten, het openbaar ministerie en rechters zoeken naar nieuwe wegen om te voorzien in passend onderwijs voor ieder kind.

Vanuit die praktijk ontwikkelde zich heel voorzichtig onderwijs buiten school dat van overheidswege wordt bekostigd. Die ontwikkeling vond plaats onder het toezicht van het ministerie van OCW en de Inspectie van het Onderwijs. Ouders en scholen maken onderling afspraken voor een bijzonder onderwijstraject dat werd vastgelegd in een onderwijsovereenkomst. Daarbij werden afspraken gemaakt over de wijze waarop dit onderwijstraject voor hun kind - op kosten van de school - werd vorm gegeven. Daarmee was onderwijs thuis geboren....

Onderwijs thuis, of beter gezegd afstandsonderwijs, moet duidelijk worden onderscheiden van thuisonderwijs. Bij afstandsonderwijs vindt het onderwijs plaats onder verantwoordelijkheid van en bekostigd door de school van inschrijving. De locatie van de onderwijsplek van het kind wordt als het ware een verlengstuk van het klaslokaal. Via de school is op deze vorm van onderwijs toezicht van de onderwijsinspectie mogelijk.

Thuisonderwijs vindt plaats onder de verantwoordelijkheid van ouders. Ouders die op grond van de Leerplichtwet zijn vrijgesteld van de verplichting om hun kind op een school in te schrijven moeten voorzien in thuisonderwijs. Dit geldt voor kinderen met een vrijstelling 5, onder a, Leerplichtwet als het kind op ongeschikt is voor schoolonderwijs maar wel kan leren. Dit geldt voor ouders die een vrijstelling van de inschrijvingsplicht hebben op grond van artikel 5, onder b, Leerplichtwet, omdat er binnen een redelijke afstand van hun woning geen school beschikbaar is die voorziet in onderwijs dat wordt vormgegeven vanuit hun levensovertuiging. Dit geldt ook voor ouders van kinderen die op een school staan ingeschreven maar geen toegang krijgen tot het onderwijs op school. Die ouders hebben het recht maar ook de plicht om zelf en onder hun eigen verantwoordelijkheid in te vullen.²⁵

Thuisonderwijs wordt veelal niet door de overheid bekostigd en vooralsnog is er geen toezicht op thuisonderwijs van de Inspectie van het Onderwijs. De kans bestaat dat dit in de toekomst anders zal zijn. Dit uit de overtuiging dat toezicht op alle vormen van onderwijs, ook als het gaat om thuisonderwijs, in het belang van het recht van het kind op goed onderwijs, kan worden gerechtvaardigd.

Afstandsonderwijs is anders dan thuisonderwijs veelal niet de keus van de ouders. De meeste ouders willen graag dat hun kind kan deelnemen aan schoolonderwijs. Dat ouders kiezen om onderwijs dicht bij huis te verzorgen heeft veelal te maken met bijzondere omstandigheden. Die omstandigheden

---

²⁵ Ten onrechte schrijft het College van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam op 31 maart 2015 aan de Gemeenteraad van Rotterdam dat kinderen met een vrijstelling op grond van de Leerplichtwet hun recht op onderwijs verliezen. Hoewel deze kinderen veelal geen toegang hebben tot van overheidswege bekostigd onderwijs, brengt artikel 247 boek 1 BW, in de lijn van het Kinderrechtenverdrag, deze verplichting voor ouders mee.

kunnen zijn een beperking van het kind, maar ook dat scholen de toelating van hun kind weigeren, waardoor schoolonderwijs niet toegankelijk is.

In die situaties is er voor ouders een dilemma ontstaan. Ook als een kind niet kan deelnemen aan het onderwijs op school dan heeft een kind recht op onderwijs. Ouders zullen dan alles moeten doen om op andere wijze in het onderwijs voor hun kind te voorzien. Dit te meer omdat dreigende schooluitval of langdurig thuiszitten reden zijn voor een zorgmelding. Als een kind geen onderwijs krijgt is de kans groot dat een zorgmelding voor ouders ingrijpende gevolgen heeft.

Een zorgmelding kan leiden tot een verstoorde relatie met ouders. Immers de zorgmelding doet veronderstellen dat *ouders* de oorzaak zijn van de onderbroken onderwijsloopbaan. Het effect is dat het probleem rond het onderwijs van het kind niet langer het probleem is van de school maar dat van de ouder. De school raakt buiten beeld en de onderwijsperikelen worden doorgeschoven naar de afdeling Leerplicht, het AMK, de Jeugdzorg en/of de Raad van de Kinderbescherming. Instanties die zelf niet in het onderwijs kunnen voorzien, evenmin als de ouders dat vaak kunnen.

Dit is een slechte ontwikkeling die bovendien in strijd is met de Leerplichtwet. Immers bepaalt artikel 22, lid 5 van de Leerplichtwet dat de leerplichtambtenaar het proces-verbaal pas naar de Raad voor de Kinderbescherming mag sturen nadat de ouders eerder zijn veroordeeld voor overtreding van de Leerplichtwet. Immers, zoals blijkt uit de jurisprudentie van strafrechters kan de ouders van het schoolverzuim niet altijd een verwijt worden gemaakt en dient de schuld van de ouders eerst door een onafhankelijke rechter naar behoren te worden vastgesteld. Vaak staan ouders machteloos tegenover scholen die hun kind weigeren. Bovendien zijn er voor ouders nog maar weinig alternatieven om aan het onderwijs van hun kind vorm te geven. De vrijheid van schoolkeuze is voor ouders zeer beperkt en het oprichten van een school is slechts een papieren mogelijkheid.

In onderling overleg hebben ouders, scholen, onderwijsconsulenten, leerplichtambtenaren en Inspectie van het Onderwijs gezocht naar alternatieven in situaties waar een kind op school vastloopt. Dit heeft geleid tot bijzondere onderwijstrajecten die aan de hiervoor geschetste nadelen van schoolplicht, tegemoet kunnen komen. Aan de hand van 55 contracten voor onderwijs thuis, ook wel de Miep Ziek-contracten genoemd, zal in dit rapport het beleid zoals dat vanuit het ministerie van OCW tot op dit moment is vormgegeven, nader worden toegelicht.

Handelingsplan/contract bijzonder onderwijstraject

De contracten voor de bijzondere onderwijstrajecten vertonen veel overeenkomst, maar zijn onderling ook zeer verschillend. De verschillen bestaan daarin dat in het ene contract meer wordt geregeld dan in het andere contract. De overeenkomsten betreffen vooral de gebruikte terminologie waardoor er sprake lijkt van gestandaardiseerde afspraken. In de bespreking van de contracten gaan wij uit van het totaalbeeld; we maken een overzicht van de afspraken zoals die in de contracten te lezen zijn.

De afspraken hebben betrekking op de volgende onderwerpen:

- a. Reden van afstandsonderwijs
- b. Onderwijsprogramma
- c. Begeleiding
- d. Schoolbezoek

- e. Privacy
- f. Bekostiging
- g. Beëindiging
- h. Toezicht
- i. Aansprakelijkheid

Ad a - Reden van afstandsonderwijs

In de trajecten gaat het om kinderen die moeite hebben om op school te functioneren. Daarbij kan het gaan om een leerling die sociaal of cognitief (hoogbegaafdheid) geen aansluiting kunnen vinden in de klas en er geen alternatieve school beschikbaar is met meer mogelijkheden. Het gaat om kinderen voor wie dagelijks voltijds schoolbezoek te belastend is gezien de afstand (de eilanden) of ten gevolge van fysieke beperkingen. Het gaat om trajecten voor kinderen die langdurig thuiszitten na periode van ziekte of door schooluitval. Of om leerlingen aan wie de school niet volledig bij de leerling passend onderwijs kan bieden. Het gaat in alle gevallen om kinderen die op dit moment en mogelijk ook structureel geen baat hebben bij schoolbezoek of waarvoor onderwijs op de thuislocatie de enige mogelijkheid is om onderwijs te volgen.

Ad b -Onderwijsprogramma

Het onderwijsprogramma wordt verzorgd vanuit de school van inschrijving of wordt aangekocht bij een externe (particuliere) onderwijsaanbieder van afstandsonderwijs, passend bij deze leerling. In het laatste geval is de externe aanbieder veelal het aanspreekpunt waar het gaat om het onderwijsprogramma en is het de externe onderwijsaanbieder die verplicht is om de school van inschrijving regelmatig over de voortgang te informeren. Blijkens de contracten wordt met deze vorm van onderwijs ruimte gecreëerd voor de leerling om het eigen tempo te bepalen en om aansluiting te zoeken bij de interesses en de mogelijkheden van het kind. Met afstandsonderwijs zijn er meer mogelijkheden om in vakkenpakket en/of tempo te differentiëren, maar ook om te verbreden en te verdiepen. Ook kan een stage deel uitmaken van het onderwijsprogramma of wordt de leerling elders geplaatst, in een zogenaamd. ad hoc klasje.

De meeste contracten vermelden maar weinig over het onderwijsprogramma, behalve dan dat het 'formeel' wordt ingekocht door de school van inschrijving.

In de meerderheid van de contracten krijgen de ouders de plicht om voor de sociale ontwikkeling van de leerling zorg te dragen. Soms wordt de ouders de verplichting opgelegd om de school met regelmaat over de sociale ontwikkeling van hun kind te rapporteren. In een enkel geval wordt vermeld dat de leerling welkom is om op school aan sociale activiteiten deel te nemen.

Ad c -Begeleiding van de leerling

De begeleiding van de leerling vanuit de school is beperkt. De contracten schrijven voor dat er regulier overleg is tussen de ouders en de school, veelal met de mentor of de zorgcoördinator, minimaal drie of vier keer per schooljaar. Doelstelling van het overleg is dat de ouders verslag uitbrengen over de voortgang.

In een beperkt aantal contracten wordt vanuit de school of op een andere wijze thuis begeleiding voor de leerling ingezet. Dat kan zijn een ambulante begeleider, een trajectbegeleider of een onderwijs-assistent, veelal niet meer dan een paar uur in de 14 dagen. In een enkel contract wordt ook gesproken van de inzet van een huiswerkinstituut en van een individuele begeleiding gericht op het doen van staatsexamen.

Ad d -Schoolbezoek

Eenzijds is in sommige contracten te lezen dat de intentie is dat de leerling al dan niet in deeltijd terug gaat naar school. In sommige contracten is opgenomen dat de mogelijkheid van gefaseerde re-integratie onderwerp is van het reguliere overleg van de ouders met de school. Anderzijds is in de contracten te lezen dat de kans op re-integratie soms maar klein wordt geacht.

Een bepaling luidt bijvoorbeeld zo: *“Beide partijen hebben de intentie, zolang X als gevolg van haar specifieke ziekte c.q. omstandigheid niet in staat is de school op een meer regelmatige wijze te bezoeken, deze overeenkomst telkens voor een schooljaar (tot de maximale duur van de bekostiging) voort te zetten onder de hierboven genoemde voorwaarden”*.

Of: *“Dat het doel van het traject is om X op termijn fulltime de school te laten bezoeken of zoveel als mogelijk is als fulltime niet haalbaar is en dit ook door school en ouders zo beoordeeld wordt”*.

In een enkel contract wordt een bijzondere regeling getroffen om vast te kunnen stellen of schoolbezoek ook op termijn haalbaar is. Soms is het aan een behandelaar om dat te bepalen, zoals een kinderarts, soms wordt de jeugdarts betrokken en soms worden daarover bijzondere afspraken gemaakt: *“Partijen hebben de intentie om met dit traject toe te werken naar een volledig onderwijsprogramma voor X op school. Mocht dit doel niet bereikt worden dan dient uit een onafhankelijk medisch en/of psychodiagnostisch onderzoek te blijken dat X nog steeds niet in staat is om onderwijs op een meer reguliere basis te ontvangen, ondanks alle inspanningen. (Zowel de leerplichtambtenaar als de onderwijsinspecteur kunnen in dit verband vragen om een second opinion onderzoek)”*.

Ad e - Privacy

In de contracten is veelal de volgende bepaling te lezen waar het gaat om de privacy: *“Alle partijen of hun vertegenwoordigers nemen de privacy-regels in acht en informeren geen anderen over de vorderingen van de leerling c.q. over zijn achtergrond en omstandigheden, behoudens desgevraagd de inspectie van het onderwijs”*.

Ad f - Bekostiging

In veruit de meeste contracten wordt afgesproken dat de onderwijsmaterialen worden bekostigd vanuit de rijksvergoeding die de school ontvangt voor de leerling. Daarvoor is er een standaardformulering die als volgt luidt: *“De benodigde onderwijsmaterialen worden formeel door de school aangeschaft en bekostigd. Eén en ander wordt bekostigd vanuit de rijksvergoeding die de school ontvangt voor deze leerling. Het budget voor het aankopen van lesmateriaal/leermiddelen is niet hoger dan de door de rijksoverheid beschikbaar gestelde vergoeding per leerling. Het staat de school echter vrij om aan de ouders een vrijwillige financiële bijdrage te vragen in verband met te realiseren onderwijsaanbod c.q. de leerlingbegeleiding van X”*.

In een aantal contracten ontbreekt een regeling van de kosten en in andere contracten wordt vermeld dat er ook afspraken moeten worden gemaakt over de middelen vanuit het rugzakje, onder het mom van het geld volgt de leerling. Ook komt voor dat van de door de rijksoverheid beschikbaar gestelde vergoeding per leerling 5% tot 25% wordt ingehouden voor administratie- en beheerskosten zoals voor het opstellen en monitoren van het handelingsplan.

In bijna alle contracten wordt vermeld dat ouders een vrijwillige bijdrage kunnen leveren aan de kosten onderwijs of dat in overleg met ouders kan worden gezocht naar mogelijke oplossingen om het budget aan te vullen. Dit wordt bijvoorbeeld geformuleerd als: *“De meerkosten zullen door de ouders – op vrijwillige basis - mogen worden betaald”*. De praktijk leert dat het onderwijsaanbod vanuit de school soms (te) beperkt is. Ouders zien zich dan genoodzaakt om uit eigen middelen bij te leggen en door zelf onderwijs extra in te kopen te voorzien in een volwaardig onderwijsaanbod voor hun kind.

Ad g - Beëindiging

De meeste contracten vermelden, naast als doel de integratie op school, ook de mogelijkheid dat het contract wordt voortgezet. Die voortzetting van het traject wordt volgens de contracten bepaald *“voor zo lang nodig”, “tot het behalen van het eindexamen”, “bij succes voortzetting voor onbepaalde tijd”* of *“tot de maximale duur van de bekostiging”*.

In een groot aantal contracten wordt een regeling getroffen voor het geval de resultaten van de leerling onvoldoende zijn. De standaard bepaling in de contracten is de volgende: *“Aan X of zijn ouders verwijtbare slechte resultaten of toerekenbare tekortkomingen kunnen voor de school c.q. het bevoegd gezag reden zijn om de overeenkomst direct en met onmiddellijke ingang te beëindigen zonder dat zij gehouden is tot enige vergoeding aan de ouder. Of sprake is van slechte resultaten is vooralsnog ter beoordeling aan de school”*.

Of: *“... als blijkt dat de school middels deze constructie geen passend onderwijs kan bieden, kan X conform de daarvoor geldende procedures doorverwezen worden naar beter passend onderwijs. De ouders en de inspectie zullen daaraan hun medewerking verlenen”*.

Nagenoeg alle contracten vermelden dat de algemeen geldende en wettelijk voorgeschreven regels met betrekking tot schorsing en/of verwijdering van toepassing zijn. In dat verband is het bijzonder dat de onderwijsovereenkomst in de loop van het schooljaar kan worden beëindigd op grond van onvoldoende vorderingen gezien de regeling in het Inrichtingsbesluit WVO.²⁶

Ad h - Toezicht

Uit alle contracten blijkt de intensieve betrokkenheid van de Inspectie van het Onderwijs. In alle gevallen wordt bepaald dat de inspectie één tot vier maal per jaar over de voortgang van de leerling wordt geïnformeerd. In een aantal contracten wordt ook de voorwaarde gesteld dat de inspectie aan de wijziging van het contract instemming moet verlenen of ten minste moet worden gehoord. Ingeval het onderwijsproces stagneert dan dient de inspectie daarover direct te worden geïnformeerd.

---

²⁶ Artikel 14, lid 1, Inrichtingsbesluit WVO

Niet alleen aan de inspectie is een rol toebedeeld. In een aantal contracten is er ook een informatieplicht aan de leerplichtambtenaar. Zo luidt een bepaling daarover bijvoorbeeld: *“De leerplichtambtenaar wordt door de school op de hoogte gesteld van de resultaten van een regulier overleg en van eventueel structureel in gebreke blijven bij het uitvoeren van de leertaken van de leerling indien er sprake is van ongeoorloofd verzuim.”*

Of: *“De ouders de leerplichtambtenaar in voldoende mate in staat zullen stellen om zijn controlerende functie inzake de naleving van de leerplichtwet te kunnen uitoefenen”*.

Ad i - Aansprakelijkheid

In de meeste contracten is een bepaling opgenomen over de aansprakelijkstelling van de school door ouders. Deze bepaling is in nagenoeg alle contracten deze: *“Mochten de resultaten tegenvallen, dan kunnen en zullen de ouders hiervoor echter geen claim of klacht indienen bij de school c.q. het bevoegd gezag, tenzij de school aantoonbaar en toerekenbaar in gebreke is gebleven”*.

4 Casuïstiek

De praktijk van alle dag

Wat de kwaliteit en de reikwijdte van wet- en regelgeving ook is, handelt men niet in de geest maar naar de letter van de wet, dan dreigen de uitzonderingen in kafkaëske situaties te belanden. We schetsen een aantal casussen waar dit is afgewend, doordat de betrokken partijen zich realiseerden dat een kind dat kan leren en dat zich verder kan ontwikkelen (dus kind met ernstige meervoudige beperkingen (EMB)) nimmer door (het zich verschuilen achter) regelgeving verstoken mag blijven van passend onderwijs met alle gevolgen van dien voor zijn of haar toekomst. Vaak gaat het om het grensvlak van zorg en onderwijs, waarbij vanuit het perspectief van school en zorginstelling dit gescheiden werelden zijn. Toch is voor het succes van het ene gremia het succes van het andere voorwaardelijk en vice versa.

De namen van de leerlingen, alsmede andere zaken die de privacy kunnen schenden, zijn gefingeerd. Het zijn echter allen bestaande casussen. Soms is het hele traject van niet meer naar school gaan tot uiteindelijk weer onderwijs genieten verkort. Hoewel de praktijk leert dat het maanden of zelfs jaren kan duren voor de weg terug naar school is gevonden, laten wij die zoektocht buiten beschouwing. Immers, het doel is aan te geven hoe maatwerk succesvol kan zijn en niet het falen van de zorgplicht van (sommige) scholen uit te vergroten, noch de ineffectieve bemoeienis van andere instanties.

Elsbeth, 16 jaar

Tot en met de derde klas van de havo was Elsbeth een energiek, gezond kind dat nauwelijks ziekteverzuim had, gemiddeld goede cijfers haalde en een normaal sociaal leven leidde. Iedere dag fietste zij de ca. 4 km naar school, maakte thuis huiswerk, sportte en ging regelmatig uit in het weekend.

Bij aanvang van het vierde jaar havo kreeg Elsbeth een generalistische auto-immuunziekte. Het gevolg was dat haar energie met de dag afnam, totdat zij een maand na de diagnose niet meer dan twee uur per dag kon studeren. Op dat lage niveau stabiliseerde de situatie. In overleg met de school, de schoolbegeleidingsdienst en IVIO@School werd afstandsonderwijs gecombineerd met studietoetsing thuis. Alle vakken blijven doen was onmogelijk, zeker met het examen in het vooruitzicht. Met het College voor Toetsen en Examens (CVTE) werd afgesproken dat als Elsbeth zover was, zij thuis examen mocht doen en indien nodig er pauzes ingelast konden worden tijdens de afname van het examen.

In 2013 heeft Elsbeth voor Nederlands examen afgelegd en dit behaald. In 2014 heeft zij daar twee vakken aan toegevoegd en kan trots zijn op het gemiddelde cijfer acht. Helaas heeft haar medische conditie zich nog niet verbeterd. Toch is zij zich vol goede moed aan het voorbereiden op weer twee examenvakken.

Harm, 17 jaar

Het schooladvies was destijds vwo. Harm deed het goed in de brugklas. Hij werd wel door zijn mentor gekenmerkt als erg introvert, echter zonder dat hij zich isoleerde van zijn klasgenoten. Ogenscheinlijk bleef dit zo; hoge cijfers, stil in de klas en niet vaak ziek. Helaas veranderde dit patroon drastisch in de bovenbouw. Harm durfde steeds vaker niet naar school, kwam ernstig vermoeid thuis en werd depressief. Zijn ouders reageerden direct door hem te laten onderzoeken. Gelukkig was er geen lichamelijke oorzaak voor zijn inmiddels chronische vermoeidheid te vinden, maar zijn angst voor school werd allengs groter.

Gesprekken met een psycholoog leverden op dat als Harm zich veilig voelde, hij zich manifesteerde als een uitermate intelligente jongen met grote belangstelling voor het nieuws, voor cultuur en voor zijn vrienden. Echter, zodra hij met zachte dwang weer naar school was gegaan, kwam Harm compleet uitgeput thuis, gevolgd door depressies.

Zijn ouders besluiten, in overleg met de school, om Harm voorlopig via afstandsonderwijs het vwo thuis te laten doen. Om ook recht te doen aan zijn sociaal-emotionele ontwikkeling, worden culturele (groeps)activiteiten buitenshuis gezocht. Ook stimuleren zijn ouders dat hij zijn vrienden buitenshuis opzoekt en weer geleidelijk aan gaat sporten. Harm studeert gedisciplineerd en in eigen tempo. Een tempo dat aanzienlijk hoger ligt dan dat op school. Harm geeft zelf aan dat hij de opgelopen achterstand van bijna een jaar wil inhalen. In overleg met zijn psycholoog wil hij proberen vwo 5 en 6 in één jaar te doen. Zijn psycholoog geeft aan dat hoe eerder hij naar de universiteit kan, hoe sneller hij in sociale zin aansluiting zal vinden bij studiegenoten. Harm is aangemeld voor de staatsexamens vwo. Zijn cijfers tot nu toe, alsmede zijn inzet, wijzen erop dat hij succesvol examen gaat doen.

Gerda, 18 jaar

Gerda is geen gemakkelijke leerling. Erg kritisch, soms puberaal dwars, gaat graag in discussie over maatschappelijke thema's, religie en ethiek. Ze is echter ijverig, want heeft de ambitie om na het vwo politieke wetenschappen te gaan studeren. In vwo-4 krijgt zij in achtereenvolgens in april en in mei een nierbekkenontsteking, waardoor zij een aantal proefwerken mist, maar ook de lessen die hierop voorbereiden. Zij vraagt de school om in of direct na de zomervakantie alsnog die proefwerken te mogen doen, zodat zij zich eerst de lesstof eigen kan maken. De school wijst haar verzoek af. Zij mag of het jaar over doen, of afstromen naar de havo.

Een andere school is bereid haar toe te laten tot vwo-5, mits zij in de zomerperiode zelf de achterstallige vakken inhaalt. Haar ouders zijn bereid dit te betalen. Via afstandsonderwijs, ondersteund door een studiecoach van een huiswerkcentrale, volgt zij een maatwerkprogramma voor wiskunde en scheikunde. Direct na de zomervakantie maakt zij op haar nieuwe school voor deze vakken proefwerken; beide met succes en zij wordt toegelaten tot vwo-5.

John, 15 jaar

John heeft de angststoornis selectief mutisme. Hij durft alleen te spreken in vertrouwde situaties. Hierdoor lukte het niet meer op normale wijze op school onderwijs te volgen. Hij wordt steeds angstiger, is doodongelukkig en leert weinig. Anderhalf jaar heeft hij thuis gezeten zonder onderwijs.

Het ZAT heeft zijn casus meer dan eens besproken. Het ZAT kreeg onvoldoende greep op de problematiek, waarna de leerplichtambtenaar de opdracht kreeg om het thuiszitten te onderzoeken. Daarbij moesten de ouders zich verantwoorden. De mentor is een keer op huisbezoek geweest en via vrienden vernam hij wat het huiswerk was. En last but not least hebben zijn ouders zonder succes vele gesprekken gevoerd met de schoolleiding en met docenten.

Sinds dit schooljaar krijgt hij, nadat de inspectie had aangegeven dat dit akkoord was, thuis onderwijs. Via het IVIO volgt hij vakken op vmbo-t (mavo)-niveau. Overigens is John geen jongen die door zijn beperking bij de pakken neer blijft zitten. Naast studeren, houdt hij zich thuis bezig met tekenen, elektrische gitaar spelen en het maken van videoclipps.

Pierre, 12

Pierre zijn vader werkt in de ambulante handel. Hij koopt in de winterperiode restpartijen huishoudelijke artikelen op bij groothandels en fabrieken. In het voorjaar gaat hij met z'n gezin naar Scandinavië om daar op markten en op huishoudbeurzen zijn spullen te verkopen. In de periode dat Pierre op de basisschool zat, ging hij in de winter gewoon naar school. Ieder voorjaar werd hij aangemeld bij de Wereldschool en deed zijn vakken d.m.v. afstandsonderwijs. Terug in Nederland droeg de Wereldschool het dossier weer over aan zijn 'winterschool'.

Toen Pierre naar het vmbo ging, mocht dit niet meer van de leerplichtambtenaar. Pierre moest of maar bij familie gaan wonen of zijn vader moest maar zonder zijn gezin een half jaar in het buitenland verblijven. De ouders hebben het geprobeerd, maar Pierre bleek te jong te zijn om een half jaar zonder zijn jongere zusje en zijn ouders te kunnen. Hij gedroeg zich recalcitrant op school en spijbelde veel. Uiteindelijk is Pierre bij familie in België ingeschreven, maar 'logeert' in de winter bij zijn ouders in Nederland. Pierre reist vanaf de voorjaarsvakantie met het gezin mee en volgt dan, net als vroeger, weer vakken via de Wereldschool. Ondertussen leert hij van zijn vader het vak van marktkoopman en spreekt inmiddels al een aardig woordje Zweeds en Deens.

Esmée, 7 jaar

Een fragiel meisje bezocht met haar moeder IVIO@School voor een oriënterend gesprek. Esmée communiceerde alleen via haar moeder, want ze durfde niet te praten met, zoals ze het uitdrukte, 'schoolmensen'. Haar schoolloopbaan ving aan op vierjarige leeftijd in groep 1, waarna ze het volgende jaar naar groep 2 ging. Haar ontwikkeling was in cognitieve en motorische zin normaal, maar sociaal-emotioneel bleef zij volgens de school achter. Thuis bleek dat niet, want zij speelde met vriendinnetjes van haar eigen leeftijd, zat op ballet en was een vrolijk kind.

Tegen de zin van de ouders in, ging zij in groep 3 naar het speciaal onderwijs met de indicatie ASS; klassiek autisme. Al snel ontstond een regressie in haar ontwikkeling. Esmée plaste weer in bed, werd heel erg aanhankelijk en wilde niet meer naar school. De schoolpsycholoog bleef dit interpreteren vanuit de symptomen van ASS en was niet ontvankelijk voor de argumentatie van de ouders, namelijk dat zij tot voor kort een normale leerling was en de problemen pas van de laatste maanden waren en zich thuis niet manifesteerden. Er ontstond een patstelling die werd doorbroken toen er vrijstelling werd verleend conform artikel 5 onder a van de leerplichtwet. Na enige druk gingen de ouders akkoord. Alleen, hoe nu verder? Haar moeder heeft haar baan opgezegd en is Esmée zelf les gaan geven. Zij had echter geen referentiekader of ze het wel goed deed en of de ontwikkelingen van Esmée gelijke pas hielden met leeftijdsgenoten. Ondertussen was een angststoornis gediagnosticeerd, die grotendeels dezelfde gedragingen geeft als bij ASS-kinderen met klassiek autisme.

We zijn inmiddels twee jaar verder. Esmée volgt via IVIO het basisonderwijs en is cognitief gesproken een normale leerling. Haar moeder geeft haar dochter zelf les in nauw contact met een leerkracht basisonderwijs van IVIO. Esmée doet nog steeds met veel plezier ballet en durft inmiddels met haar 'juf op afstand' te skype. Liefst zouden haar ouders weer een school voor hun dochter vinden, maar ze is nergens meer welkom.

Ryanne, 9 jaar

In de groep 3 loopt het uit de hand. Ryanne was altijd al een onrustige leerling, had vaker dan gemiddeld ruzie met klasgenoten en verveelde zich. In groep 2 had zij zichzelf al leren lezen en sprak al een aardig woordje Engels. Bij het (opnieuw) leren lezen moest zij in groep 3 'hakken en plakken'. Dat leidde tot woede-uitbarstingen, de klas uitlopen en huilbuien. Zij gaat in dagbehandeling waar ASS met kenmerken van Asperger wordt gediagnosticeerd. Tijdens de behandeling vindt onderwijs plaats op een school voor speciaal onderwijs. Na twee jaar is zij uitbehandeld. De basisschool wil haar echter niet terug en ook andere scholen vinden dat zij niet "leerbaar" is. Zij gaat thuis onderwijs via IVIO volgen waarbij haar moeder IVIO helpt om het onderwijsprogramma compacter en uitdagender te maken. Als zij 10 jaar oud is haalt zij voor de Cito-eindtoets een score van 550. Een jaar later – zij is dan 11 jaar - is een school voor voortgezet onderwijs bereid haar in te schrijven. Gekozen wordt voor een combinatie van school en onderwijs thuis. Een paar uur per dag naar school is net haalbaar, meer leidt tot overprikkeling met negatief gedrag tot gevolg. De vakken doorloopt Ryanne in een hoog tempo. Daarnaast is zij een getalenteerde schaakster en speelt niet onverdienstelijk klarinet.

Dion, 13 jaar

Dion was een normale, niet erg opvallende leerling met gemiddelde rapportcijfers. De overgang naar het voortgezet onderwijs was even wennen, maar gelukkig ging een flink deel van zijn 'oude' klas mee naar het VO. Het gezin waar Dion deel van uit maakt werd door een persoonlijk drama getroffen. Zijn vader en broertje kregen een auto-ongeluk, waarbij zijn broertje omkwam. Dion bleef een maand thuis, zijn vader revalideerde en Dion ging weer naar school. Dat was geen succes. Hij was neerslachtig en had concentratieproblemen. Al snel stond Dion onderin de pikorde van de klas en werd in toenemende mate gepest. Gesprekken door de mentor met de klas en met Dion veranderde daar niets aan. Zijn

ouders namen dit hoog op en eisten dat de school maatregelen zou nemen. De formele reactie was dat de school conform het pestprotocol had gehandeld en men verder niets kon doen. Het pesten verergerde. Dion werd in de klas door zijn medeleerlingen genegeerd, zijn schooltas in het water gegooid en zijn fiets vernield. Hij kwam thuis te zitten. De school verklaarde zich handelingsverlegen en de leerplichtambtenaar dreigde met een proces-verbaal. Dion werd na veel omzwervingen in het VSO geplaatst. Deze school kon hem echter geen havo bieden, noch vmbo-t. De ouders lieten – op hun eigen kosten – Dion afstandsonderwijs voor een paar vakken havo volgen. Het VSO verklaarde zich vervolgens ook handelingsverlegen en schrijft Dion in de zomervakantie uit. Een vrijstelling 5 onder a was daarna snel toegekend.

Gelukkig konden zijn ouders het zich financieel permitteren om zelf het onderwijs voor Dion te bekostigen. Momenteel haalt hij zijn achterstand in en komend schooljaar stroomt hij in bij een particuliere school.

Ben, 17 jaar

Ben stroomde na havo 3 voor de tweede keer gedaan te hebben in op het ROC, niveau 2. Zijn ouders waren net gescheiden en Ben liep helaas tegen de verkeerde vrienden op. Hij zag bureau HALT bijna vaker dan het ROC. Uiteindelijk werd Ben onder zachte dwang in een PEL-project geplaatst bij een boerengezin in Frankrijk, waar hij een half jaar meewerkte op de boerderij, geïsoleerd van zijn Nederlandse milieu. Door middel van e-learning volgde Ben onderwijs in Nederland. De dagelijkse regelmaat van werken en leren in een rustige omgeving bracht ook rust in Ben zijn hoofd. Een persoonlijke coach maakte met Ben realistische toekomstplannen voor de periode na het boerenleven in Frankrijk. Dit leidde er uiteindelijk toe dat Ben, terug in Nederland, zijn opleiding op het ROC weer oppakte. Hij studeert nu gemotiveerd, heeft in afnemende frequentie coachingsgesprekken met zijn begeleider en is voornemens uiteindelijk op niveau 4 zijn mbo af te sluiten.

Een samenvoeging van casussen

Te vaak wordt het beeld geschetst van kinderen met een complexe plaatsingsproblematiek waardoor er tijdelijk een oplossing kan worden gezocht voor (deeltijd) onderwijs buiten school. In reactie op het advies van de Kinderombudsman 'Van leerplicht naar leerrecht' zegt de staatssecretaris hierover:

“Er is geen zicht op kwaliteit van het thuisonderwijs en leerlingen worden onttrokken aan een belangrijke functie van het onderwijs: het ontmoeten en leren omgaan met andere kinderen. Naar school kunnen met vriendjes en vriendinnetjes is voor vele kinderen die onverhoopt thuiszitten het grootste gemis, zo blijkt ook uit het rapport. Soms zijn er zwaarwegende redenen dat kinderen tijdelijk thuisonderwijs krijgen, maar dan wél altijd met de inzet om op termijn weer gewoon naar school te gaan.” (NRC, 16 mei 2013, pagina 9)

Het beeld dat de staatssecretaris hier schets is niet voor ieder kind herkenbaar. Er zijn kinderen die het als een bevrijding ervaren als zij niet meer aan schoolonderwijs hoeven deel te nemen. Het gaat dan om kinderen die zich op school niet kunnen handhaven en zich daar niet kunnen ontwikkelen. Natuurlijk is

de prijs die deze kinderen betalen door niet meer naar school te gaan hoog; ook zij willen er graag bij horen en kiezen niet voor een isolement.

Vanuit de wetenschap dat er kinderen zijn waarvoor het reguliere onderwijsaanbod op de scholen ongeschikt is en het recht op onderwijs van deze kinderen op school niet kan worden gerealiseerd. Juist vanuit die gedachte zou de staatssecretaris het onderwijsstelsel eens nader moeten beschouwen. Het zou ons verder brengen als de oorzaak van thuiszitters niet wordt gelegd bij het kind vanwege een "complexe plaatsingsproblematiek van de leerling" maar bij de vraag of onze scholen voor een grote groep leerlingen nog wel voldoende "kindgeschikt" zijn.

Dit kan worden geïllustreerd aan de hand van de casuïstiek.

Eline, Faroek, Willem en nog een tiental leerlingen zitten thuis omdat zij hoogbegaafd zijn; echt hoogbegaafd, met opvallend vaak een significant verschil tussen hun verbaal en perfoormaal IQ. In het basisonderwijs gaat het meestal vrij snel mis. Ze kunnen al lezen in groep 1 of 2, hebben afstand t.o.v. hun klasgenootjes, vervelen zich en behoren motorisch gezien niet tot de voorlopers. De ouders zijn in meer of mindere mate in botsing gekomen met de school, de leerplichtambtenaar en in een enkel geval zelfs met bureau Jeugdzorg. Soms wordt er nog een school gevonden op grote reisafstand met een plusklas, soms organiseren de ouders het onderwijs thuis op eigen kracht en/of in combinatie met afstandsonderwijs. Met recht zijn veel scholen in deze handelingsverlegen, hebben geen idee hoe ze deze kinderen op hun niveau moeten uitdagen, zich laten ontwikkelen en ondertussen ook in sociale zin moet hun 'normale' leeftijdsgenootjes om moeten laten gaan.

De successen zijn wisselend: Willem rondde bij de Wereldschool op 13 jarige leeftijd zijn vwo af en volgt nu modules bij de Open Universiteit,

Eline was op 9 jarige leeftijd klaar met het basisonderwijs en is een jaartje op reis met haar ouders. Of het lesmateriaal van het VO voldoende bij haar belevingswereld aansluit om toegankelijk te zijn, zal na terugkeer moeten blijken.

Voor Faroek is een VO-school gevonden die een aparte afdeling heeft voor hoogbegaafde kinderen. Het eerste jaar daar heeft als doel weer te leren studeren, normaal omgaan met elkaar en zin krijgen in activiteiten. Vanaf het tweede jaar volgen de leerlingen daar een versneld vwo. Het enige nadeel is dat de school op een uur reizen van zijn huis staat.

Wat deze kinderen gemeenschappelijk hebben is dat zij alleen goed kunnen leren als zij dit in hun eigen, hoge tempo kunnen doen en daarnaast extra uitdagingen krijgen geboden. Tevens zien we dat het al in de onderbouw van het BO mis gaat. Het 'keurmerk' plusklas is beslist geen garantie dat het hen passend onderwijs biedt.

In plaats van dat school, leerplicht en ouders dit als een gezamenlijk probleem ervaren en zich gezamenlijk inspannen om tot maatwerkoplossingen te komen, worden ouders op zichzelf teruggeworpen, zodanig dat in hun beleving zij de overheid (Ipa, schoolbestuur, jeugdzorg) tegenover zich treffen in plaats van aan hun zijde. Naast een hoogbegaafd kind dat niet meer naar school gaat, ontwikkelt zich bij een deel van de ouders een attitude van achterdocht jegens alles dat des autoriteiten is. Dient zich uiteindelijk toch een (sub)optimaal onderwijsarrangement aan voor hun kind dan is het wezenlijk de ouders erin te betrekken, hen te laten ervaren dat er naar hen geluisterd wordt

en samen met hen de mogelijkheden en beperkingen te verkennen. Zelfs al zou het maatwerk onderwijskundig gezien perfect zijn, zonder medewerking van de ouders zal dan de kans van slagen gering zijn.

5 Bouwstenen voor meer maatwerk

Zoals blijkt uit hoofdstuk 3 en 4 zijn de redenen dat een bijzonder onderwijstraject wordt ingezet divers. Het kan gaan om een beperking van een kind dat aan het schoolbezoek in de weg staat, maar het kan ook gaan om bijzondere talenten die binnen een school niet tot ontwikkeling (kunnen) komen. Naast psychische of psychiatrische problematiek kan daarbij gedacht worden aan leerlingen met een hoge intelligentie. Soms gaat het om een praktisch probleem. Soms omdat er geen scholen beschikbaar zijn die aan het kind passend onderwijs kunnen bieden. Soms is de afstand naar de school niet te overbruggen omdat de reis te veel van het kind vergt. Daarbij kan het gaan om een beperking of een chronische ziekte, maar ook om een kind dat tijdens een lange reis naar school overprikkeld raakt en dan op school niet meer kan functioneren. Als het schoolbezoek voor kinderen om dergelijke redenen te belastend wordt blijft er geen tijd en energie meer over voor activiteiten naast school. Een uit huis plaatsing zou er toe leiden dat onderwijs ten koste gaat van het familieleven, waarop ook een kind recht heeft en in veel situaties kan de beste zorg aan een kind juist thuis worden geboden.

Veel contracten voor een bijzonder onderwijstraject gaan er vanuit dat een kind nooit voltijds aan schoolonderwijs zal kunnen deelnemen. Het gaat in die contracten om een zelfstandige onderwijsvorm naast schoolonderwijs. Voor deze kinderen geldt dat afstandsonderwijs meer flexibiliteit kan bieden dan klassikaal onderwijs. Het onderwijsaanbod kan zich aanpassen aan het tempo, de mogelijkheden en de interesse van de kinderen. Het kind kan de schooltaken over de hele week verdelen en ook tijdens schoolvakanties doorwerken om achterstanden in te lopen. Voor kinderen die moeite hebben met een dag-nachtritme of beter tot leren in staat zijn buiten de onderwijstijden, kan afstandsonderwijs een oplossing zijn. De curriculumdifferentiatie die afstandsonderwijs biedt vraagt echter ook maatregelen voor differentiatie van de wijze van examineren. Niet altijd biedt het staatsexamen naast de VAVO of het schoolexamen voldoende mogelijkheden om te voorkomen dat aan de eindstreep alsnog een drempel wordt opgeworpen.

Als de verwachting er is dat de leerling uiteindelijk weer naar school kan gaan, dan gaat het vaak om een tijdelijke voorziening om een kind weer op de rit te helpen. Afstandsonderwijs is dan een onderdeel van een re-integratie traject richting een school. Niet alleen zal afstandsonderwijs een rol kunnen vervullen voor de leerling om de weg terug naar school te vinden, ook kan maatwerk worden ingezet om uitval van de leerling door inzet van maatwerk tijdig te voorkomen. Een bijzonder onderwijstraject als aanvulling op het reguliere onderwijsprogramma dat aansluit op de individuele onderwijsbehoefte van de leerling. Een onderwijsprogramma dat de leerling extra stimuleert, waardoor de motivatie om te leren terugkeert als deze, om welke reden dan ook, voor een periode ver te zoeken was.

De bestaande praktijk laat zien dat maatwerk in combinatie met afstandsonderwijs kan bijdragen aan de toegang tot het onderwijs en daarmee de effectuering van het recht op onderwijs voor ieder kind kan bevorderen.

Maar maatwerk in de vorm van afstandsonderwijs vraagt veel van scholen en ouders. In enkele contracten waar sprake is van ouders met een onderwijsbevoegdheid is dat mooi verwoord: *“dat X momenteel staat ingeschreven bij deze school maar daar niet volledig het bij hem goed passende onderwijs kan ontvangen op de schoollocatie en daarom voor een langere periode op de thuislocatie aanvullende onderwijsactiviteiten volgt, verzorgd door de ouders die een onderwijsbevoegdheid bezitten en daartoe in nauw overleg met de school samenwerken; een bijzondere vorm van ouderparticipatie”*.

Terecht constateert de inspectie met deze overweging dat onderwijs niet is voorbehouden aan scholen. Docenten kunnen ook buiten school worden ingezet, al dan niet in een thuissituatie. Maar ook op andere locaties dan thuis ontwikkelt zich een onderwijsaanbod, veelal aangestuurd vanuit zorgcentra. Het gaat dan om leerplichtige leerlingen die dagelijks in het centrum verblijven in het kader van een dagbesteding, al dan niet in combinatie met een behandeling. Deze initiatieven vanuit de zorgcentra zijn gericht op de ontwikkeling van kinderen. De zorgverleners zijn op zoek naar onderwijsaanbieders omdat zij zelf niet altijd in staat zijn om te voorzien in een onderwijsaanbod ten behoeve van de cognitieve ontwikkeling van deze kinderen. Door een vliegend team van bevoegde docenten, aangestuurd vanuit scholen, zou in de onderwijsbehoefte van deze kinderen kunnen worden voorzien al dan niet in samenwerking met een instelling voor afstandsonderwijs.

In dit hoofdstuk gaan wij op zoek naar de bouwstenen die scholen en ouders kunnen helpen om aan het maatwerk in situaties, zoals hiervoor omschreven, vorm te geven. Daarbij is het uitgangspunt dat iedere vorm van maatwerk denkbaar moet zijn, immers de variëteit van de problematiek onder kinderen is zo groot dat beperking van de mogelijkheden ook zal leiden tot beperking van de kansen voor bepaalde groepen leerlingen. Ieder kind verdient kansen en ieder kind staat daarom centraal. Vanuit dat principiële uitgangspunt is het de taak van onderwijsaanbieders om op verantwoorde wijze aan die onderwijsbehoefte te voldoen, door inclusief onderwijs of door afstandsonderwijs indien nodig.

De drie schrijvers van dit rapport hebben ieder vanuit hun eigen expertise intensief gewerkt met leerlingen die maatwerk nodig hebben om zich te kunnen ontwikkelen. Dankzij deze kinderen werd hun duidelijk wat er nodig is binnen een onderwijsaanbod om te kunnen aansluiten bij de specifieke onderwijsbehoefte van deze kinderen. Die kennis zetten zij nu graag in om een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van passend onderwijs voor ieder kind.

De volgende onderwerpen zijn daarbij van belang:

- I Wet en regelgeving
- II Schoolplan van de school en ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband
- III Onderwijsovereenkomst met leerling/ouders
- IV Toezicht op bijzondere onderwijstrajecten

De hierboven genoemde onderwerpen zullen worden beschouwd in het licht van de ervaring zoals tot op heden is opgedaan met de bijzondere onderwijstrajecten van het ministerie van OCW: reden van afstandsonderwijs, onderwijsprogramma, begeleiding, schoolbezoek, privacy, bekostiging, beëindiging, toezicht en aansprakelijkheid.

Ad I - Wet en regelgeving

De regeling van bijzondere onderwijstrajecten is sector-overstijgend; zowel binnen het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs kan maatwerk in de vorm van afstands-onderwijs een belangrijke rol vervullen in het onderwijs. Door deze trajecten sector-overstijgend te organiseren wordt een zoektocht voor leerling en ouders voorkomen.

Omdat het recht op onderwijs universeel is geldt dit ook voor leerlingen die voor hun onderwijs afhankelijk zijn van een bijzonder onderwijstraject zoals afstandsonderwijs. Dat betekent dat deze onderwijsvorm voor ieder kind toegankelijk moet zijn om in staat te worden gesteld een start-kwalificatie te behalen.

In hoeverre dit onderwijs van overheidswege wordt bekostigd is mede afhankelijk van de leeftijd dat leerlingen tot een school worden toegelaten, omdat de bekostiging van afstandsonderwijs loopt via de bekostiging van de scholen. Voor leerlingen in het speciaal onderwijs geldt op dit moment de maximum leeftijd van 20 jaar soms is ontheffing van deze leeftijdsgrenzen mogelijk door de Inspectie van het Onderwijs.²⁷

Daarbij moet worden aangetekend dat er op dit moment sprake is van een grote groep langdurige thuiszitters die niet meer op een school staan ingeschreven of een vrijstelling hebben voor de inschrijving op grond van artikel 5a Leerplichtwet. Van deze groep kinderen is het overgrote deel leerbaar mits er sprake is van maatwerk in het onderwijsaanbod. Voor deze groep dient bij voorbaat een ontheffing te worden gegeven voor de leeftijdsgrens van 20 jaar, tenminste voor het aantal jaren dat zij door hun bijzondere omstandigheden niet in staat zijn geweest om aan het onderwijs deel te nemen.

Gezien de bekostigingsvoorwaarde die aangeeft dat scholen verplicht zijn om passend onderwijs te bieden maakt een bijzonder onderwijstraject als afstandsonderwijs onderdeel uit van het onderwijsaanbod van de school. Daardoor zijn op het maatwerk, al dan niet in de vorm van afstandsonderwijs, de in de wet gestelde kwaliteitseisen van toepassing.

De contracten voor bijzondere onderwijstrajecten van het ministerie van OCW gaan uit van een maximaal bedrag dat voor de leerling beschikbaar is. Dit bedrag is gelijk aan de "*rijksvergoeding die de school ontvangt voor deze leerling*". Daaronder werd dan een bedrag begrepen gelijk aan het bedrag dat de school per leerling ontvangt (basisbekostiging), aangevuld met de leerlinggebonden financiering (rugzak) als de leerling daar recht op had. Veel contracten dateren van voor de invoering van de Wet passend onderwijs. Alleen al om die reden is deze redenering achterhaald. Immers de samenwerkingsverbanden beheren nu de gelden die nodig zijn voor de extra ondersteuning van leerlingen.

Er is geen reden om bij bijzondere onderwijstrajecten af te wijken van de algemene regel dat de leerling onderwijs krijgt dat passend is. De schoolbesturen worden bekostigd om aan passend onderwijs voor ieder kind zorg te dragen en daarbij wordt niet uitgegaan van een (beperkt) individueel onderwijsbudget per kind. Dit betekent dat de school, zo nodig met extra middelen vanuit het samenwerkingsverband, de kosten voor zijn rekening neemt die voortvloeien uit een bijzonder onderwijstraject.

---

²⁷ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-lang-mag-mijn-kind-speciaal-onderwijs-volgen.html

Het verdient aanbeveling om in het kader van de bijzondere onderwijstrajecten ook (deeltijd) plaatsing op een andere school als “afstandsonderwijs” mogelijk te maken. Om die reden dient men de toezegging van voormalig minister Van Bijsterveldt na te komen om onderzoek te doen naar de uitbreiding van de symbioseregeling (nu alleen in de WEC) voor alle onderwijssectoren. De mogelijkheid tot symbiose staat in de brochure ‘Een passend onderwijsprogramma voor alle leerlingen in het Voortgezet Onderwijs.’²⁸

Veel scholen hebben ervaring met een tijdelijke vorm van afstandsonderwijs, bijvoorbeeld waar het gaat om kinderen die wat langer afwezig zijn wegens ziekte. Er is door veel scholen nog geen ervaring opgedaan met een structureel programma voor afstandsonderwijs dat soms vele jaren achtereen moet worden aangeboden. Om die reden is het een aanbeveling dat de overheid een expertisecentrum faciliteert waarbinnen good practice kan worden gedeeld en van ieders ervaring kan worden geleerd. Een expertisecentrum kan ook een rol vervullen richting de overheid en de wetgever door te signaleren in hoeverre de bestaande wet- en regelgeving knelpunten oplevert.

Ad II - Schoolplan van de school en het ondersteuningsplan van het samenwerkingsverband

De vrijheid van onderwijs, zoals geregeld in artikel 23 Grondwet, brengt mee dat de schoolbesturen als het bevoegd gezag van de school de richting en de inrichting van het onderwijs bepalen. De schoolbesturen kunnen, met instemming van de medezeggenschapsraden, aan de inrichting van de school nader vormgeven binnen hun schoolplan.

De overheid bekostigt scholen om te zorgen voor een ononderbroken ontwikkelingsproces van de leerling en verplicht hen dan ook zo nodig daarvoor een individueel onderwijsprogramma vast te stellen. Zo nodig kan de leerling met een individueel programma van een aantal onderdelen van het curriculum van de school worden vrijgesteld.

In het individuele programma van de leerling wordt ook bepaald op welke locatie de leerling het onderwijs volgt. Die locatie zal afhankelijk zijn van de vraag waar de leerling de beste begeleiding kan worden geboden die noodzakelijk is om aan het onderwijs te kunnen deelnemen en om tot prestaties te komen. Dat het daarbij kan gaan om een locatie buiten het schoolgebouw is niet bijzonder nu ook veel onderwijsactiviteiten van school ook buiten de school plaatsvinden. Het schoolplan zal daarom moeten vermelden dat niet alle onderwijsactiviteiten binnen de school plaatsvinden en zal ook een regeling moeten inhouden voor de dekking van de aansprakelijkheid voor ongevallen buiten de schoolmuren.

Het is van groot belang dat bijzondere maatwerktrajecten waaronder afstandsonderwijs, onderdeel zijn van het onderwijsaanbod van iedere school. Gezien de intensieve samenwerking tussen ouders en scholen is het van belang dat het individuele traject wordt aangeboden door een thuisnabije school. Binnen het zorgplan van de school zal dan ook extra aandacht moeten komen voor de begeleiding van ouders naast de begeleiding van de leerling die in opdracht van de school een bijdrage leveren aan het onderwijs van hun kind.

---

²⁸ www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2012/12/Brochure-Een-passend-onderwijsprogramma-voor-alle-leerlingen-in-het-voortgezet-onderwijs.pdf

De voorzieningen die de school treft in het kader van bijzondere onderwijstrajecten zoals afstands- onderwijs worden ook vermeld in het schoolondersteuningsprofiel van de school.

Hoewel de verantwoordelijkheid voor de leerling en de begeleiding van de ouders ligt bij de school van inschrijving is het zeer aan te bevelen dat er binnen het ondersteuningsplan van de samenwerkings- verbanden ook voor deze leerlingen en ouders voorzieningen worden getroffen.

Samenwerkingsverbanden hebben tot taak te voorzien in een dekkend ondersteuningsaanbod in hun regio. De wijze waarop ze dat doen staat opgetekend in het ondersteuningsplan. De onderwijsinspectie houdt toezicht op de samenwerkingsverbanden PO en VO en hanteert daartoe een toezichtkader dat bestaat uit een risicomodel, een kader voor het toezicht op de naleving van wettelijke voorschriften en een waarderingskader voor de kwaliteit. Of het aanbod voldoende dekkend is, kan onder andere afgeleid worden uit het aantal thuiszitters in het samenwerkingsverband. Samenwerkingsverbandbreed beleid voor afstandsonderwijs kan gezien worden als aanvulling op de maatwerktrajecten die scholen en samenwerkingsverband reeds hanteren. Daar is dan wel voor nodig dat scholen in hun schoolonder- steuningsprofiel de grens tussen basis- en extra ondersteuning nauwkeurig aangeven en het afstands- onderwijs als een vorm van extra ondersteuning toegankelijk maken. Het samenwerkingsverband kan dit specifieke maatwerk financieel ondersteunen door een bedrag voor een verwacht aantal trajecten achter de hand te houden, dan wel door het bedrag van de maatwerkkosten vooraf toe te voegen aan het ondersteuningsbudget dat de scholen ontvangen.

Het samenwerkingsverband kan een belangrijke rol vervullen waar het gaat om de sociale ontwikkeling van de leerlingen die niet (voltijds) op school zitten. Door voor deze leerlingen ook activiteiten aan te bieden vanuit het samenwerkingsverband kunnen deze leerlingen die op een school vaak een uitzondering zijn, uit hun isolement worden gehaald. Daarbij gaat het niet om een alternatief voor schoolbezoek, zoals de rebound op een OPDC, maar om activiteiten zoals gespreksgroepen, sport, creatieve activiteiten, universitaire projecten, excursies etc. Op die wijze zouden voor die sociale activiteiten dan ook extra middelen kunnen worden vrijgemaakt vanuit de samenwerkingsverbanden.

In de bijzondere onderwijstrajecten kan sprake zijn van kinderen met een medische of sociale problematiek. Afstandsonderwijs wordt immers ook toegepast als een kind te ziek is om een school te bezoeken. We zien bijvoorbeeld dat de webchair waardoor kinderen via het internet (deels) kunnen deelnemen aan klassikaal onderwijs, toepasbaar is voor zieke kinderen en voor kinderen die in de klas overprikkeld raken, bijvoorbeeld ten gevolge van een autismespectrum stoornis (ASS).

Dit betekent dat naast de ondersteuning vanuit de Samenwerkingsverbanden er ook andere mogelijk- heden zijn om middelen voor deze kinderen vrij te maken, bijvoorbeeld bij de gemeente op grond van de nieuwe Jeugdwet. Dit vereist dat in het kader van de bijzondere onderwijstrajecten waar sprake is van extra individuele begeleiding, persoonlijke verzorging of zelfs verpleging, sprake moet zijn van “ontschotting” van de verschillende budgetten die daarvoor beschikbaar zijn om op die wijze het onder- wijs zo efficiënt mogelijk vorm te geven. De samenwerkingsverbanden kunnen ook daarbij, in samen- spraak met de betrokken gemeenten, een belangrijke rol vervullen.

In de schoolgids die kan worden gezien als een verantwoordingsdocument in de richting van ouders wordt van dit onderwijsaanbod in het schoolplan melding gemaakt. De wijze waarop de extra begeleiding van deze kinderen wordt vormgegeven is onderdeel van het zorgplan van de school.

Ad III - Onderwijsovereenkomst met leerling

Onderwijs op afstand kan door de school zelf worden geboden of worden ingekocht bij een externe (particuliere) onderwijsaanbieder. Ook zijn combinaties mogelijk.

In geval van afstandsonderwijs wordt voor de leerling, conform de regeling voor passend onderwijs, een ontwikkelingsperspectief (OPP) opgesteld. De verplichte onderdelen van het ontwikkelingsperspectief zijn:

- De verwachte uitstroombestemming van de leerling (in het basisonderwijs bijvoorbeeld het type VO). Het gaat dus om het perspectief waarover met de ouders op overeenstemming gericht overleg over gevoerd wordt.
- De onderbouwing van de verwachte uitstroombestemming van de leerling. De onderbouwing bevat in elk geval een weergave van de belemmerende en bevorderende factoren die van invloed zijn op het onderwijs aan de leerling en een beschrijving van de te bieden ondersteuning en begeleiding en – indien aan de orde – de afwijkingen van het (reguliere onderwijsprogramma. Dit wordt het handelingsdeel genoemd. (PO-raad).
- Binnen het handelingsdeel worden afspraken gemaakt over de begeleiding van de leerling en ouders. Er worden evaluatiemomenten bepaald en doelstellingen geformuleerd. In dit geval van het maatwerktraject bevat het handelingsdeel inhoud de reden, doel, onderwijsaanbod, begeleiding, toetsing en beoordeling, re-integratieplan en de instemming van de ouders (handtekening). Concreet gaat het om afspraken over de verdeling van de taken die onder de verantwoordelijkheid van de school worden uitgevoerd. Taken die bijvoorbeeld kunnen worden uitgevoerd door een coördinator binnen de school, een externe onderwijsaanbieder, ouders, een huiswerkinstituut, huisonderwijzers of kinder-/jongerencentra.

Extra aandacht moet gevraagd worden voor het door laten lopen van maatwerkconstructies van PO naar VO. De ontwikkelingsperspectieven worden als het ware geëxporteerd van basisschool naar vervolgonderwijs. De ontvangende school voert warme overdracht met de basisschool en overleg met de ouders over de noodzaak van nieuw ontwikkelingsperspectief.

Ad IV - Toezicht op bijzondere onderwijstrajecten

De huidige praktijk en wetgeving inzake toezicht op bijzondere onderwijstrajecten schiet tekort. Toezicht op de kwaliteit van individuele maatwerktrajecten hoort namelijk niet tot het takenpakket van de Inspectie van het Onderwijs zoals dit is vastgelegd in artikel 3 van de *Wet op het onderwijstoezicht*. Ook de Raad voor de Kinderbescherming en Leerplicht – als generieke term voor de gemeentelijke afdelingen – hebben ten aanzien van de genoemde trajecten geen toezichthoudende taken. Dit betekent dat de belangen van kinderen die aangewezen zijn op bijzondere maatwerktrajecten niet geborgd zijn. Ook al zetten school en ouders zich met de beste bedoelingen in om tot een maatwerkoplossing te komen, dan nog lopen leerlingen het risico dat het voor hen ontworpen traject onvoldoende tegemoet komt aan hun wensen, mogelijkheden en beperkingen.

Wij vinden het van groot belang dat er effectief toezicht gehouden wordt op de kwaliteit van de tussen school en ouders overeengekomen maatwerktrajecten. Daarvoor is een sluitende toezichtketen nodig. De keten begint bij de kwaliteitszorg van de school. Elke school is gehouden tot het voeren van een effectief beleid ten aanzien van de borging en bevordering van de kwaliteit van het door de school verzorgde onderwijs, inclusief de maatwerktrajecten die de school met andere partners – waaronder ouders – overeen is gekomen. Het bevoegd gezag van de school ziet hierop toe. Tot zo ver is er sprake van interne vormen van toezicht. Extern ziet de Inspectie van het Onderwijs erop toe dat het bevoegde gezag van de school daadwerkelijk effectieve maatregelen treft op het vlak van de kwaliteitszorg, inclusief de zorg voor de kwaliteit van maatwerktrajecten waarbij de school betrokken is.

Daarmee is evenwel nog niet bereikt dat er toezicht is op de kwaliteit van individuele maatwerktrajecten, noch is er een instantie waar ouders en/of kinderen een formele klacht kunnen indienen. Om hieraan tegemoet te komen zien wij een rol weggelegd voor het hiervoor al bepleite, door de overheid te faciliteren *Expertisecentrum onderwijs op een andere locatie dan de school*. Een dergelijk centrum zou een drietal taken kunnen vervullen: a. advisering aan school, ouders en eventueel andere bij het traject betrokken instanties; b. certificering van afzonderlijke trajecten, en c. afhandeling van klachten die ouders (en kind), school en andere betrokken organisaties hebben ten aanzien van elkaars handelen. Advisering kan in algemene zin bijdragen aan de kwaliteit van de bijzondere onderwijs-trajecten. Certificering biedt in specifieke gevallen een borging of een garantie op een zekere minimumkwaliteit van het overeengekomen maatwerktraject. Klachtafhandeling biedt mogelijkheden om misstanden effectief aan te pakken.

Slotwoord

De kern van deze notitie is dat we pleiten voor het recht op passend onderwijs voor ieder kind. De huidige wet- en regelgeving biedt beperkt ruimte om maatwerk te organiseren, maar gelukkig zijn er vele goedwillenden die de ruimte maximaal benutten om voor deze 'complexe' leerlingen onderwijs te realiseren. Dit laat echter onverlet dat veel kinderen toch tussen de wal en het schip raken en wet- en regelgeving ook vaak het excuus zijn om zo'n kwetsbaar kind en zijn ouders niet te helpen. Ook ontstaan er te vaak Kafkaëske situaties, omdat niemand de doorzettingsmacht heeft om maatwerk af te dwingen en zorg en onderwijs niet in elkaars verlengde liggen, maar elkaar eerder uitsluiten.

Los van het persoonlijk leed, het wantrouwen dat bij ouders ontstaat tegen wat des overheids is en de verloren tijd van vruchteloos overleg, ontstaat er ook een maatschappelijk probleem op de langere termijn. Immers, een aantal jonge mensen behaalt geen startkwalificatie, betreedt daardoor niet, later of op lager niveau de arbeidsmarkt en draagt derhalve niet of nauwelijks bij aan de economie van Nederland. Wat het onderwijs lijkt te besparen door niet in maatwerk te investeren staat daarbij niet in verhouding tot wat het de samenleving op langere termijn kost.

De tijd is rijp om niet langer binnen enge marges naar oplossingen te zoeken voor langdurige thuiszitters, maar met heldere, eenduidige regelgeving dit probleem aan te pakken. Regelgeving die niet vrijblijvend een inspanningsverplichting weergeeft, maar regelgeving die partijen bindt en aanspreekbaar maakt op concrete resultaten. Zorgplicht dient te betekenen dat de school, in samenwerking met de andere gremia, zich verplicht te zorgen voor maatwerk. Ieder kind is dit waard!

Verklarende woordenlijst/definities

Afstandsonderwijs

Onderwijs op een andere locatie dan de school, bij voorbeeld thuis, maar wel onder verantwoordelijkheid en betaald door de school van inschrijving.

Absoluut verzuim

Bij absoluut verzuim is een leerplichtig kind dat niet is ingeschreven op een school. Niet duidelijk is hoe het mogelijk is dat een leerplichtige leerling niet op school staat ingeschreven omdat de wettelijke regeling in het onderwijs het in beginsel onmogelijk maakt voor scholen om een leerling uit te schrijven zonder dat er een andere school is waar de leerling wordt ingeschreven. De overheid beschouwt deze leerlingen desondanks niet als een "thuiszitter" omdat zij zich op het standpunt stelt dat ouders de verplichting hebben om hun kind op een school in te schrijven. Het lijkt er echter op dat leerlingen door scholen, zonder toestemming van ouders, worden uitgeschreven zonder dat er voor de leerling een alternatieve school is gevonden waar de leerling kan worden toegelaten. Als scholen vervolgens niet aan het verzoek van ouders willen voldoen om de leerling in te schrijven is er sprake van een "thuiszitter".

Accare

Accara is een organisatie die hulp biedt aan kinderen en jongeren met psychiatrische problemen in de regio Noord-Oost Nederland.

Advocaat-generaal

Vertegenwoordiger van het openbaar ministerie bij een gerechtshof. Zijn/haar taak komt overeen met die van de officier van justitie bij de rechtbank.

AMK (sinds 1 januari 2015 AMHK)

Advies en Meldpunt Kindermishandeling (Advies en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling).

Artikel 247 boek 1 BW

Dit artikel beschrijft het ouderlijk gezag. Het ouderlijk gezag omvat de plicht en het recht van de ouder zijn minderjarig kind te verzorgen en op te voeden. Onder verzorging en opvoeding worden mede verstaan de zorg en de verantwoordelijkheid voor het geestelijk en lichamelijk welzijn en de veiligheid van het kind alsmede het bevorderen van de ontwikkeling van zijn persoonlijkheid. In de verzorging en opvoeding van het kind passen de ouders geen geestelijk of lichamelijk geweld of enige andere vernederende behandeling toe.

Artikel 5, onder a, Leerplichtwet

Gronden voor vrijstelling van inschrijving op een school wanneer de jongere op lichamelijke of psychische gronden niet geschikt is om tot een school onderscheidenlijk een instelling te worden toegelaten.

Artikel 5, onder b, Leerplichtwet

Gronden voor vrijstelling van inschrijving op een school als ouders tegen de richting van het onderwijs op alle binnen redelijke afstand van de woning - of, indien zij geen vaste verblijfplaats hebben, op alle binnen Nederland - gelegen scholen onderscheidenlijk instellingen waarop de jongere geplaatst zou kunnen worden, overwegende bedenkingen hebben.

ASS

Autisme Spectrum Stoornis. Psychiatrische stoornis beschreven in DSM 5 (Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders/ classificatiesysteem van de Geestelijke Gezondheidszorg)

BO

Basisonderwijs. Tegenwoordig wordt gesproken over primair onderwijs (PO)

Bureau HALT

Afkorting voor Het Alternatief. Het Halt-bureau kan een jeugdige die zich heeft schuldig gemaakt aan kleine vergrijpen (diefstal, vernieling) onbetaald aan het werk zetten.

BVLS

Bureau Leerplicht en Vroegtijdig Schoolverlaten.

Casuïstiek

Beschrijving van praktijkvoorbeelden.

Cluster

Voor de invoering van Wet passend onderwijs bestonden er vier vormen van speciaal onderwijs. Te weten Cluster 1 t/m 4. Deze bestaan nog steeds maar hebben verschillende financieringsstromen gekregen.

- Cluster 1: visueel gehandicapte kinderen of meervoudig gehandicapte kinderen met een visuele handicap.
- Cluster 2: dove of slechthorende kinderen, kinderen met ernstige communicatiemoeilijkheden of meervoudig gehandicapte kinderen die één van deze handicaps hebben
- Cluster 3: lichamelijk gehandicapte kinderen, zeer moeilijk lerende kinderen (ZMLK) en langdurig zieke kinderen met een lichamelijke handicap, of meervoudig gehandicapte kinderen die één van deze handicaps hebben
- Cluster 4: zeer moeilijk opvoedbare kinderen (ZMOK), kinderen met gedrags- en/of psychiatrische stoornissen, zoals ADHD, PDD-NOS, ODD, CD (Antisociale gedragsstoornis), klassiek autisme, Gilles de la Tourette, hechtingsproblematiek.

DOC20

DOC20 is een initiatief van maatschappelijk betrokken ondernemers en organisaties. Zij hebben zich ten doel gesteld jongeren te faciliteren bij het maken van keuzes vanuit het hart. DOC20 leert jongeren hoe ze hun dromen en passies kunnen omzetten in concrete initiatieven. DOC20 ambieert om de aanpak te integreren in organisaties, bedrijven en (onderwijs)organisaties die met jongeren werken en wil deze inbedden in het onderwijscurriculum.

E-learning

Onder e-learning worden leersituaties verstaan, waarbij gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden van internettechnologie.

Gremia

Samenstelling van een beslis- en overlegorgaan.

Grondwet

De belangrijkste Nederlandse wet. In de Grondwet zijn onder meer de bevoegdheden van koning, regering en parlement geregeld. Ook zijn in de Grondwet de belangrijkste rechten en plichten van de burgers vastgelegd.

Handvest der Verenigde Naties

Het Handvest van de Verenigde Naties (Charter of the United Nations 1945) is de grondwet van de internationale organisatie der Verenigde Naties. Het document werd op 26 juni 1945 ondertekend door de 51 oorspronkelijke lidstaten, en werd van kracht op 24 oktober 1945.

HAVO

Hoger Algemeen Vormend Onderwijs (onderwijsniveau)

Ingrado

Ingrado is een vereniging met als leden de leerplichtambtenaren van de afdelingen leerplicht van de gemeenten en de RMC-regio's (Regionale Meld- en Coördinatiepunten).

Inrichtingsbesluit WVO

Een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) die een nadere regeling geeft van de Wet voortgezet Onderwijs (WVO). Het gaat om een besluit waarin nadere voorschriften staan beschreven, onder andere rond toelating en verwijdering van leerlingen, waar scholen vmbo, havo en vwo zich aan dienen te houden.

Inspectie van het Onderwijs

Overheidsdienst die toezicht houdt op (de kwaliteit van) het onderwijs. Op dit moment is er veelal sprake van risico-gestuurd toezicht. Scholen dienen te zorgen voor bepaalde minimumresultaten. Indien zij aan de criteria niet voldoen kunnen zij een onderzoek van de inspectie verwachten.

IQ performaal

Het performale IQ (Intelligentie Quotiënt) meet hoe je praktisch omgaat met je kennis. Hoe los je bijvoorbeeld een praktisch probleem op.

Motorische vaardigheden spelen hierbij een rol, maar evengoed een aantal inzichten, zoals ruimtelijk inzicht.

IQ verbaal

Het verbale IQ (Intelligentie Quotiënt) meet alles wat betrekking heeft op woordenschat, taalgevoel, redeneringsvermogen, enz.. Rekenen is evengoed redeneren en valt dus ook onder het verbale IQ.

IVIO@School

Onderwijsorganisatie die net als de Wereldschool onderwijs biedt op afstand. Het onderwijsprogramma wordt veelal digitaal aangeboden met, in het primair onderwijs, een handleiding voor de ouder/begeleider. IVIO en Wereldschool werken met bevoegde docenten die veelal naast hun werk voor IVIO/Wereldschool op reguliere scholen als docent werkzaam zijn. Het onderwijs van de Wereldschool en IVIO@School staan onder toezicht van de Inspectie van Onderwijs.

Jurisprudentie

Geheel van uitspraken van rechters. De jurisprudentie vormt een richtlijn voor de rechtspraak in latere, soortgelijke gevallen.

Ketenpartners

Persoon of organisatie, buiten de eigen organisatie, die een bijdrage levert en/of professioneel betrokken is bij een kind/leerling/ klant.

Kinderombudsman

De Kinderombudsman is een door de Tweede Kamer benoemde functionaris die onderzoek verricht naar gedragingen van de overheid. Nederland kent sinds 2011 naast de Nationale Ombudsman een speciale Kinderombudsman. Kinderombudsman Marc Dullaert controleert niet alleen of de kinderrechten door overheden nageleefd worden, maar ook door organisaties in het onderwijs, de kinderopvang, de jeugdzorg en de gezondheidszorg.

Kinderrechtenverdrag (IVRK)

Een verdrag dat is opgesteld door de Verenigde Naties waarvan 193 naties/landen lid zijn. In het verdrag worden de rechten van een kind beschreven. Onder andere recht op een naam, geborgenheid, zorg en onderwijs. Nederland heeft dit verdrag ondertekend en dient hier middels wetgeving en beleid invulling aan te geven.

Leerplichtambtenaar

Een ambtenaar in dienst van de gemeente die toezicht houdt op de uitvoering van de Leerplichtwet. Deze ambtenaar heeft een 'buitengewone opsporingsbevoegdheid' (BOA) en is gemachtigd een proces verbaal op te maken tegen een leerplichtige leerling en/of zijn ouders wanneer de leerling niet op een school staat ingeschreven en/of deze de school van inschrijving niet bezoekt.

Leerplichtwet

De Leerplichtwet 1969 roept een leerplicht in het leven voor kinderen van 5 – 16 jaar en voor jongeren van 16 – 18 jaar die nog geen startkwalificatie (diploma havo, vwo of mbo-2) hebben. De Leerplichtwet gaat uit van een schoolplicht maar kent ook verschillende vormen van een onderwijsprogramma buiten de school. Met de Leerplichtwet 1969 was thuis- of huisonderwijs niet langer een erkende vorm van onderwijs. Voor ouders die geen school kunnen vinden is er de mogelijkheid om vrijstelling te vragen op grond van artikel 5, onder b, Leerplichtwet. Zij hoeven hun kind niet op een school in te schrijven maar zullen, op eigen kosten, in het onderwijs van hun kind moeten voorzien. Deze verplichting hebben zij omdat zij als ouders verantwoordelijk zijn voor het welzijn en de ontwikkeling van hun kind. Dit volgt uit artikel 247 boek 1 BW.

Lpa

Afkorting staat voor leerplichtambtenaar.

Luxe verzuim

De leerling is wel ingeschreven op een school maar bezoekt deze niet en het verzuim is ongeoorloofd, bijvoorbeeld vakantie buiten de schoolvakanties zonder de daarvoor vereiste bijzondere toestemming.

Miep Ziek-contracten

Bijzondere onderwijstrajecten die onder toezicht van het ministerie van OCW en de Inspectie van onderwijs tot stand zijn gekomen. Hierin worden afspraken vastgelegd tussen school en ouders en eventueel een externe onderwijsaanbieder over de wijze waarop een bijzonder onderwijstraject voor de leerling wordt vorm gegeven.

Ministerie van OCW

Departement van de overheid die belast is met wetgeving omtrent Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in Nederland.

Nationale Ombudsman

De Nationale Ombudsman is een door de Tweede Kamer benoemde functionaris die onderzoek verricht naar de gedragingen van de overheid. Wie vindt dat de overheid hem niet goed behandelt, kan zich wenden tot de Nationale Ombudsman met een verzoek om een onderzoek in te stellen.

Onderwijsconsulenten

Bureau onderwijsconsulenten is ingesteld door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met als doel kosteloos advies en begeleiding te beiden, rond onderwijs aan kinderen en jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte en langdurig thuiszitters. De bijstand van een onderwijsconsulent is niet onbeperkt doordat per dossier maximaal een bepaald aantal uren kan worden ingezet, dit ongeacht of de inspanning van de onderwijsconsulent tot een bevredigende oplossing heeft geleid.

Onderwijs thuis

Onderwijs op bij voorbeeld de thuislocatie onder verantwoordelijkheid van en betaald door de school van inschrijving. Deze vorm van onderwijs valt onder afstandsonderwijs. Op dit onderwijs is via de school toezicht van de Inspectie van het Onderwijs.

OPDC

Orthopedagogisch en -didactisch centrum

Open Universiteit

Instelling voor afstandsonderwijs die opleidingen biedt op het niveau van het wetenschappelijk onderwijs (Nederland) of universitair niveau (Vlaanderen), voor personen van 18 jaar en ouder. De Open Universiteit is vooral gericht op personen die geen studie op de gebruikelijke manier kunnen of willen volgen.

PEL-Project

Project Ervarend leren. De jongere verblijft enige tijd in het buitenland, vaak op een boerderij, waarbij aandacht wordt gegeven aan onderwijs (via e-learning) en gedrag.

Proces Verbaal

Op schrift gestelde verklaring van een opsporingsambtenaar (bijvoorbeeld leerplichtambtenaar) over door hem waargenomen feiten of omstandigheden dat vervolgens aan de rechter wordt voorgelegd en beoordeeld wordt.

PTSS

De posttraumatische stressstoornis (PTSS) is een psychische aandoening die in het DSM 5 (Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders/ classificatiesysteem van de Geestelijke Gezondheidszorg), is ingedeeld bij de angststoornissen. De aandoening ontstaat als gevolg van ernstige stressgevendende situaties, waarbij sprake is van levensbedreiging, ernstig lichamelijk letsel of een bedreiging van de fysieke integriteit. Deze situaties zijn voor de persoon traumatisch.

Raad voor de Kinderbescherming

Orgaan van het Ministerie van Justitie, met als taak het opkomen voor de rechten van het kind van wie de ontwikkeling en opvoeding worden bedreigd. De Raad schept voorwaarden om die bedreiging op te heffen of te voorkomen, doet onderzoek, adviseert in juridische kwesties en kan maatregelen of sancties voorstellen.

Rijksvergoeding

Scholen en andere onderwijsinstellingen krijgen van de Rijksoverheid elk jaar een budget voor de kosten van materiaal en personeel. Dit budget wordt bepaald aan de hand van het aantal leerlingen maar is niet geormerkt per leerling. Er is dan ook sprake van een lumpsum. Instellingen bepalen zelf hoe ze de lumpsum besteden. De Inspectie van het Onderwijs houdt toezicht op het financiële beleid van onderwijsinstellingen.

ROC

Regionaal Opleidingscentrum voor middelbaar beroepsonderwijs (MBO)

Sectorwetten

Wetgeving met betrekking tot de verschillende sectoren binnen het onderwijs. Daarbij gaat het om de volgende wetten; de Wet primair onderwijs (WPO), Wet voortgezet onderwijs (WVO), Wet op de expertise centra voor speciaal onderwijs (WEC), Wet educatie en beroepsonderwijs voor het mbo (WEB) en de Wet hoger en wetenschappelijk onderwijs (WHW).

Signaalverzuim

Bij relatief verzuim wordt ook onderscheid gemaakt tussen luxe verzuim en signaalverzuim. Luxe verzuim houdt in dat een leerling tijdens de schoolperiode zonder toestemming met vakantie gaat. Signaalverzuim is verzuim dat het gevolg is van problemen van de leerling op school of in diens leefomgeving.

Speciaal onderwijs

Speciaal onderwijs is onderwijs voor kinderen met een handicap, chronische ziekte of stoornis. Deze kinderen krijgen in het speciaal onderwijs meer aandacht en ondersteuning dan in het gewone onderwijs. Hier vallen de cluster 1 t/m 4 scholen onder.

Staatsexamen

Een staatsexamen is een eindexamen in Nederland dat niet door een school georganiseerd wordt, maar door de overheid, gerepresenteerd door de Dienst Uitvoering Onderwijs.

Staatssecretaris

De staatssecretaris is lid van de regering maar maakt geen deel uit van de ministerraad. Het is een onderminister die belast is met een gedeelte van het takenpakket van een minister. De staatssecretaris is voor dit gedeelte verantwoordelijk, samen met zijn minister, tegenover het parlement. Onder kabinet Rutten (2015) is dit voor de portefeuille passend onderwijs, Sander Dekker.

Symbioseregeling (WEC)

De Wet op de Expertisecentra (WEC) biedt leerlingen die zijn ingeschreven op een (V)SO school de mogelijkheid om lessen te volgen in het reguliere (voortgezet) onderwijs. Dit wordt symbiose genoemd en is een vorm van wettelijk geregeld afstandsonderwijs.

Syndroom van Asperger

Een autisme Spectrum Stoornis vernoemd naar de Weense kinderarts dr. Hans Asperger . Psychiatrische stoornis beschreven in DSM 4 (Diagnostic Statistical Manual of Mental Disorders/ classificatiesysteem van de Geestelijke Gezondheidszorg)

Thuisonderwijs

Thuisonderwijs is onderwijs dat ouders zelf geven buiten scholen om. Dit kan zijn extra begeleiding bij huiswerk of een volledig onderwijsprogramma omdat het kind niet op een school staat ingeschreven of

tot het onderwijs op de school van inschrijving niet wordt toegelaten. Dit kan zijn omdat scholen het kind niet willen inschrijven/toelaten of omdat de ouders een vrijstelling van de inschrijvingsplicht hebben op grond van de Leerplichtwet. Er is geen toezicht van Inspectie van het Onderwijs op het onderwijs dat de ouders geven. Als ouders niet in het thuisonderwijs voorzien en het kind niet naar school kan of gaat, is de kans echter groot dat de jeugdbescherming ingrijpt omdat ouders hun plicht op grond van artikel 247 boek 1 BW niet nakomen.

Vavo

Voortgezet algemeen volwassenenonderwijs (vavo) is in Nederland het gesubsidieerd voortgezet onderwijs voor leerlingen die 18 jaar of ouder zijn en onder bepaalde voorwaarden ook voor 16- en 17-jarigen. Het vavo biedt opleidingen vmbo-TL, havo en vwo. De wijze van examinering en de diploma's zijn vrijwel gelijk aan die in het reguliere voortgezet onderwijs en hebben dezelfde waarde. Scholen voor regulier voortgezet onderwijs kunnen hun leerlingen plaatsen op de vavo van een ROC. Daarvoor is in de WVO een speciale regeling opgenomen die ook wel de Rutte-regeling wordt genoemd. Plaatsing van een leerling van een school voor voortgezet onderwijs op een vavo is een voorbeeld van een bij wet geregeld afstandsonderwijs.

VMBO

Vorbereidend Middelbaar Beroeps Onderwijs.

VMBO-T /MAVO

Vorbereidend middelbaar beroepsonderwijs – theoretische leerweg/ Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs (onderwijsniveau).

VO

Voortgezet onderwijs.

VSO

Voortgezet speciaal onderwijs.

VWO

Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs (onderwijsniveau).

Wereldschool

De Wereldschool is een onderwijsorganisatie die net als IVIO@School onderwijs biedt op afstand. Het onderwijsprogramma wordt veelal digitaal aangeboden met, in het primair onderwijs, een handleiding voor de ouder/begeleider. Wereldschool en IVIO werken met bevoegde docenten die veelal naast hun werk voor Wereldschool IVIO op reguliere scholen als docent werkzaam zijn. Het onderwijs van de Wereldschool staat onder toezicht van de Inspectie van Onderwijs.

Wet Passend Onderwijs

De Wet passend onderwijs is een aanpassing op de sectorwetten in het onderwijs met als doel de zorgplicht voor passend onderwijs voor ieder kind in de wet vast te leggen, met name als het gaat om kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte. Die zorgplicht bestond al voor kinderen die op een school stonden ingeschreven, maar is door de invoering van de wet op 1 augustus 2015, ook voor kinderen die zich bij een school aanmelden als er bij die leerling sprake is van een extra ondersteuningsbehoefte. De school waar de leerling met extra ondersteuningsbehoefte wordt aangemeld heeft de zorgplicht om te zorgen voor een passende onderwijsplek op de school of elders. Dit kan zijn op een school van het Samenwerkingsverband waarbij de school waar wordt aangemeld is aangesloten, maar kan ook zijn elders. Het kan zijn een onderwijsplek op een school, maar het kan ook zijn een

maatwerktraject (deels) buiten school. Bij een extra ondersteuningsbehoefte kan het gaan om een beperking of om hoogbegaafdheid.

ZAT

Zorg- en Advies Team van een school of samenwerkingsverband.

Zorgplicht

Zorgplicht betekent dat scholen ervoor moeten zorgen dat iedere leerling die op hun school zit, of die zich bij hun school aanmeldt een passende onderwijsplek binnen het samenwerkingsverband krijgt.